

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII., MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 1-363-61SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGÓ
FÉLÉVRE 10 PENGÓ

Nyilatkozat

1937. évi január hó 8-i kelettel megjelent egy cikk a „Budapesti Hitközségek Együttműködési Pártjának Értesítő”-je c. nyomtatványban, amely azt a bátorságot vette magának, hogy „Egységben az erő” cím alatt egy közleményt hozott oly módon vastag betűkkel nevezve, mintha a cikket ennek a nyomtatványban a céljaira írtam volna és én bocsátottam volna rendelkezésére.

Magának a cikknek az élére egy szerény megjegyzés van odafüggve apró betűkkel: „Szemelvények egy cikkből, mely a budai hitközség elnökének a tollából 1931-ben jelent meg stb.” Ebben tehát elismeri, hogy megtévesztette a közönséget, midőn a cikk élére olyan címet tett, mintha ezt közvetlenül ennek a nyomdai terméknek a céljaira írtam volna, vagy bocsátottam volna rendelkezésére. Nyilvánvaló esze-rint, hogy a cikknek, amely 1931 márciusában egy másik zsidó felekezeti lapban jelent meg, ily módon való közlése, a cikk kivonatolt részének megjelentetése azt a célt szolgálta, hogy az az én ártalmamra legyen és úgy tüntessen fel, mint aki 6 évvel ezelőtt másként gondolkodtam, mint ma.

Kétségtelen továbbá, hogy az u. n. „szemelvényeknek” ily módon való közlésével hírnevemnek és becsületemnek kívánt ártani, amiért jogom volna a megkérdésem és bejegyzésem nélkül történt közlés miatt a meg nem nevezett szerkesztő ellen a bíróság előtt megtorló eljárást folyamatba tenni. Én azonban ezt nem teszem, mert nyilvánvaló, hogy az igen nagy megtiszteltetés lenne a jótékony homályban settenkedő szerkesztő részére, aki ily fegyverekkel tör közéleti férfiak becsülete ellen, s esetleg még alkalmat adnék arra, hogy a nagy nyilvánosság előtt mutassa be, hogy milyen hős és milyen lelkiismeretlen álvédelmézője a felekezet érdekében.

A budai hitközség az ismeretes jogtalan támadásoknak nem ült fel, hanem kötelességszerűleg védekezett minden téren, hogy hittestvéreit megóvja egy olyan szellem felülkerekedésétől, amely mindenre alkalmasabb inkább, csak nem az emberiség előmozdítására és az erők egyesítésére.

Az egységben kétségkívül erő van, de csak akkor, ha erkölcsi alapon nyugszik, ha annak lényegét a kölcsönös megértés, testvéri támogatás és magasabb célok felé való törekvés képezi. Ezt a felfogást akarta a jelzett 1931-i cikkem érvényre emelni.

A budai izr. hitközség első perctől kezdve felismerte azt az áldatlan törekvést, hogy bizonyos oldalról önállósága ellen — a valóságban pedig jövedelmeinek kisajátítása érdekében intéztetett hadjárat és azt mint felekezeti közérdeket iparkodtak feltüntetni. Ezért lankadatlan erővel állt ellen a káros törekvésnek és állja a harcot most is, hogy hitéletét és kulturális törekvéseit, úgy mint másfél évtized óta, ezentúl is teljes mértékben kifejtthesse, anélkül, hogy illetéktelen tényezők az ő ügyeibe jogtalanul és — tegyük hozzá — izléstelenül beleszórkodhassanak. Ezt az ellenálást ki is fogjuk fejteni mindaddig, míg ez a káros törekvés a budai hitközség létalapjainak megingatása céljából meg nem fog szünni

és pedig vagy azáltal, hogy a kártevő tényezők jobb belátásra jutnak és e jogtalan törekvést megszüntetik, vagy pedig olyképpen, hogy amint azt már az országos nagygyűlésen volt alkalmam kilátásba helyezni, a budai izr. hitközség arra az elhatározásra jut, hogy a kongresszusi szervezetről, amelyben ilyképpen fenmaradását és háborítlan hitéleti, kulturális és caritatív ténykedéseit veszélyeztetve látja, — ki fog lépni és olyan szervezethez csatlakozik, amelyben létfeltételei minden tekintetben biztosíthatni fognak.

Kötelességünk ez azért is, mert nem hunyhatunk szemet az előtt a naponként fájdalmasan mutatókozó mozgalom előtt, hogy a hittestvérek igen nagy része lelkiismereti kényszerrel hozza fel indokul, a zsidó felekezetből kitér.

Nyilvánvaló pedig, hogy a cikknek a törvénybe ütköző módon való közzététele azért történt, hogy nekem erkölcsi kárt okozzon és mint-hogy az ilyen névtelenségbe burkolt emberek honorárium nélkül sem tesznek, bizonyos, hogy ezért a diestelen cselekedetükért is honoráriumot igényeltek. Én tehát a magam részéről szintén kiutalom nekik azt a honoráriumot, úgy amint azt megérdemlik: a megvétést!

Dr. Kriszhaber Adolf
a budai izr. hitközség elnöke

»Fegyelmet kérünk.«

Stern Samu, az Országos Iroda elnöke, az „Egyenlőség” január 1-i számában vezércikket írt e címen. Tette ezt abból az alkalmából, hogy a hódmezővásárhelyi hitközség elnöke hitközsége határozatából körlevéllel fordult a kongresszusi hitközségekhez, amelyben egyrészt fájdalmasan panaszkodik el, mennyire kiéleződött és elfajult a pest-budai harc mindkét oldalán és hogy „a hivatalos felekezeti sajtó, az Egyen-

lőség, „elégge el nem ítéhető eljárással”, milyen alattomosan ront neki „a magyar zsidóság díszének, büszkeségének”: Zöld Mártonnak, — másrészt pedig felszólítja az Országos Iroda elnökét, hogy teremtsen békét a felekezetben.

Stern Samu vezércikke felelet a hódmezővásárhelyi körlevélre. Rosszalását fejezi ki afölött, hogy a hódmezővásárhelyi hitközség „csak úgy rögtönözve, a pillanat

Stern Samu elnököt akart buktatni Kőbányán

Ime: a gazdasági együttműködés! — A kőbányai hitközség rendkívüli közgyűlése 86 szóval 7 ellen határtalan lelkesedéssel biztosította bizalmáról és szeretetéről László Gyula elnököt

Annakidején már beszámoltunk arról, hogy a kőbányai hitközség novemberi rendkívüli közgyűlése tiztagu bizottságot küldött ki abból a célból, hogy a pesti hitközséget békés tárgyalások és meggyőzés útján igyekezzék a gazdasági együttműködésre vonatkozó szerződésben foglalt kötelezettségei teljesítésére bírni, miután előbb határozatilag állapította meg, hogy a pesti hitközség vezetősége a szerződésben vállalt kötelezettségeknek a legkivívőbb módon nem tett eleget. Ezeknek a tárgyalásoknak eredményéről, jobban mondva eredménytelenségéről számolt be a kiküldött bizottság azon a rendkívüli közgyűlésen, melyet ebből a célból hívott össze a kőbányai hitközség elöljárósága január 3-ára.

László Gyula elnök nyitotta meg a mindvégig rendkívül izgatott hangulatu közgyűlést. Az a falrengető, szünni nem akaró taps és éljenzés, mellyel a közgyűlési terembe léptekor köszöntötték a hitközség népszerű elnökét, tulajdonképpen már előre eldöntötte a közgyűlésen felvetni szándékolt bizalmi kérdés sorsát. Csak nagy nehezen tudott az óvációktól szóhoz jutni és kegyeletos szavakkal parentálta el dr. Sipőcz Jenő főpolgármestert, majd ismertette a tizes bizottságnak a pesti hitközség vezetőségével történt tárgyalásáról felvett jegyzőkönyvet, amely rendkívül tanulságos olvasmánynak bizonyult. Megtudtuk belőle, hogy

„a pesti hitközség elnökét a jelen pillanatban nem érdeklí többé a fúzió kérdése, a kőbányai hitközséggel való együttműködés elháríthatatlan akadályának tartja a hitközség jelenlegi elnökének személyét és addig tárgyalni sem hajlandó, amíg a jelenlegi elnök a helyén van”.

A felháborodásnak vihara tört ki ennek a diktatórikus kijelentésnek felolvasásakor és a felháborodás zugása csak akkor enyhült a derültség morájává, amikor a kőbányai küldötteknek

arra a kérdésére, hogy hol lát Stern Samu konkrét sérelmet a kőbányai elnök viselkedésében, a pesti hitközség elnöke kijelentette: a kőbányai elöljáróság egész gesztióján kívül abban is, hogy a hősi halottak ünnepén az ünnepi beszéd megtartására pont dr. Csobádi Samut, a budai testvérhitközség alelnökét kérte fel.

Végül még azt is leszögezte Stern Samu, hogy ő akár a bíróság elé is hajlandó menni, ha Kőbánya így látja, hogy jogos követelésektől ütök el. *Egyébként sem engedi meg, hogy a pesti és kőbányai hitközségeket együtt említsék.*

A további tárgyalások azután már Stern Samu távollétében Eppler Sándor főtitkárral folytak le, aki hajlandó volt Kőbánya összes kisebb jelentőségű sérelmeit orvoslani, de

nem volt hajlandó kilátásba he-

fel is veti a bizalmi kérdést

és megkérdi a közgyűlés tagjait: kívánatosnak tartják-e, hogy továbbra is helyén maradjon, bírja-e a közgyűlés tagjainak bizalmát, vagy nem. Számára az elnöki szék sokkal több terhet, mint örömet jelent és hajlandó azt azonnal elhagyni, ha a hitközség érdeke így kívánja.

Miután az elnöki jelentéshez senki hozzászólni nem kívánt, szavazásra került a sor. A szavazás eredményeképpen

a közgyűlés 86 szavazattal 7 ellenében bizalmáról biztosította az elnököt,

aminek megállapítása után az elnök köszönetet mondott az imponáns módon megnyilvánult bizalomért és elégtétellel szögezte le, hogy ez a többség messze túlhaladja azt az arányt, mellyel őt a választók az elnöki székbe ültették.

A napirend második pontja a tizes bizottság munkájának ismertetése és a további teendők fölötti határozathozatal volt. Dr. Farkas Zoltán bizottsági elnök helyezett dr. Székely Soma jogügyi elöljáró is-

lyezni például a templom elengedhetetlen tatarozásának keresztülvitelét,

amelyre vonatkozóan megjegyezte, hogy itt meg akarja várni a Közigazgatási Biróság határozatát a tatarozás elrendelése ellen beadott felfolyamodás ügyében. Ezt a felfolyamodást tudvalevően Kőbánya megkérdése nélkül a pesti hitközség adta be, amely jól tudja, hogy a Közigazgatási Biróság nem intézheti el rövid idő alatt az eléje kerülő felfolyamodásokat. Megállapítható egyébként, hogy a templom tatarozásának kötelezettsége tulajdonképpen nem a hatóság rendelkezéséből, hanem az együttműködési szerződés világos intézkedéséből terheli a pesti hitközséget.

A jegyzőkönyv felolvasása után László Gyula elnök fűzött reflexiókat az elhangzottakhoz.

Stern Samu támadására — mondotta — méltóságán alulnak tartja válaszolni, de az a meggyőződése, hogy a pesti elnök magatartásának magyarázatát a rossz tanácsadóknak kell keresni. Azt azonban, hogy ő méltó-e a kőbányai hitközség elnöki székére, a kőbányai hitközség tagjai döntenek el.

Ezért most

mertette azt a levelezést, mely a két hitközség között folyt, melynek folyamán Pest azt állította, hogy a hitoktatás összevonása helyes volt, mert „ami jó Pestnek, megfelelhet Kőbányának is”, az ösztöndíjak összegszerű megállapítását tagadásba veszi, a népkönyha megnyitásának felelősségét a kőbányai hitközségre akarja hárítani, a templomtatarozással — mint már fentebb is említettük — kíván akár a fellebbezés eldőltségéig. Felhatalmazást kért végül dr. Székely elöljáró a közgyűléstől, hogy az elöljáróság saját legjobb belátása szerint válaszolhasson a pesti hitközségnek és tesse meg a további lépéseket.

Gergely József elöljáró szólalt fel ezután. Példátlannak kell minősítenie a pesti hitközségnek és elnökének hangját, melyet a tárgyalások folyamán megengedett magának.

Pestnek nyilvánvalóan az íáj, hogy a fúzió keresztülvitelével megbízott exponensei nem tudták Kőbányát idejében szállítani, holott Kőbányára nagy szükség lett volna, mint ütökártyára Buda ellen.

Válaszolni akar még arra a röpiratra is, melyet a fuziósök adtak ki és mely azzal vádolja a hitközségi adókirovó bizottság kőbányai tagjait, hogy ők vitték keresztül az adók horribilis emelését, mert így Pestre háríthatják az emelés ódiúmat és a rögzített adók megmaradnak arra az időre, amikor Kőbánya ismét önálló lesz.

Miután az elnök kérdésére a közgyűlés felmentette az adókirovó bizottság kőbányai tagjait a titoktartás kötelezettsége alól, Gergely előljáró egymásután sorolta fel az eseteket, melyek bizonyították a vád célatosságát. A tendencia ott is mutatkozott, amikor

a budai Sós Ármin, az adókirovó

amikor Pest látta, hogy az adóemelés agitációs szempontból rosszul sült el, át akarta hárítani az ódiúmot Kőbánya megbizottaira

László Árpád tiltakozott most az adóemelés ellen, majd László Gyula elnök mutatott rá a röpirat vádjainak abszurdítására. Ha Pest megbízottai oly méltánytalannak tartották az adóemeléseket, miért nem szavaztak ellenük? — Dr. Lukács adókirovó bizottsági tag igazolta Gergely József előljáró állításait és rámutatott arra, hogy

Pest azért emelte az adókat, mert most, hogy fúziós tervei nem sikerültek, át akarja tolni a kőbányai hitközség eltartásának terheit a hitközség tagjaira.

Azonban ilyen körülmények között mi szüksége lehet Kőbányának a fúzióra? Inkább marad Kőbánya szegény, de önálló, sem hogy Pest uszályhordozója legyen.

Dr. Ehrthal Aladár ismertette ezután a pesti adókirovó rendszer titkait. Annakidején Friedmann főtanácsos, aki — nem tudja milyen minőségben — szintén jelen volt a tárgyalásokon, elővette az adózók kartotékját és megmutatta, hogy az adót az állami adó szerint vetették ki. Később tudták csak meg, hogy félrevezették őket, mert a kartotékon szereplő összeg nem az állam által jogerősen kivetett, hanem csak a javaslatba hozott adó összege volt, mely rendszerint sokkal többet tett ki a később tényleg megállapított adónál. Az adó megállapításának ezen rendszere miatt felszólamlási bizottsági tagságáról le is mondott.

Kovács Gyula pénzügyi előljáró a pesti hitközség válaszelevelének

bizottság elnöke arra kérte a kőbányai tagokat, hogy járuljanak hozzá, miszerint az adóemelésről az értesítéseket mindaddig ne adják ki, amíg a budai választás

le nem zajlott.

Az adó összegét mindig Friedmann főtanácsos, a pesti hitközség adóosztályának vezetője ismertette, azután megindultak az alkudozások és a döntésnél két kőbányai tag állt két pesti taggal és a pesti hitközség által delegált budai fuziósök bizottsági elnökkel szemben, de részt vett a döntésben Friedmann főtanácsos is. Így két kőbányai állt négy pestivel szemben. Egész egyszerűen az történt, hogy

hangja ellen tiltakozott és megállapította, hogy Kőbánya lényeges kérdéseit nem teljesítették. Amit teljesített Pest, azért tette, mer jól tudta, hogy ha perre kerül a sor, pervesztes marad.

Pest egyszerűen nem hajlandó egyenes választ adni Kőbánya

csalódást jelent Pest részére is, mely Kőbánya révén Budát akarta megoldozni

Kőbánya becsületesen be akarta tartani a rossz megállapodást is, de ezt követelte Pesttől is.

Eleinte egész türehető volt a két hitközség között a légkör, de ezt ép dr. Róth és társai zavarták meg. A bizottsági tárgyalások alatt is többször háttámadta dr.

Róth bizottsági tagtársait.

Hiszen azt is kijelentette, hogy nem a szerződés alapján, hanem azon kívül kéri Kőbánya kívánságainak teljesítését. Dr. Róth Sándor tiltakozott válaszában az ellen, hogy ő bizottsági tagtársait háttámadta volna. Ő előre kijelentette, hogy csak akkor vesz részt a bizottság munkájában, ha fuziósök meggyőződését nem kell feladnia.

Ezután hosszas vita következett a fuziósök röpiratáról, valamint a pesti hitközség ellen esetleg megindítandó per lehetőségéről, melyben dr. Farkas Zoltán, dr. Székely Soma előljáró, dr. Sándor László, dr. Ehrthal Aladár és László Gyula elnök vettek részt. Utóbbi a közgyű-

kérdéseire. Miért nincs szó a válszban Kőbánya könyveinek és okmányainak visszaadásáról, amikor Kőbányának erre budgetje előterjesztéséhez szüksége van?

Az ösztöndíjak összege, igenis, öszszegszerűen is meg lett állapítva.

Dr. Róth Sándor szerint Stern Samu erélyes, de őszinte állásfoglalása nem a kőbányai hitközségre, hanem csupán annak elnökére vonatkozott. (Óriási zaj. Felkiáltások: „Az ugyanaz! Éljen az elnök!”) Dr. Róth az elnök ünneplése folytán percekig nem folytathatta beszédét. Mindenesetre kiviláglik a jelentésből az a szomorú tény, hogy ma már Pest sem akarja a fuziót. Most már ő is azon a véleményen van, hogy a fuzió nem valószínű meg. Elfogadja a joggyűi előljáró indítványát, de csak akkor, ha a per megindításának lehetőségét hatályon kívül helyezik.

Dr. Székely Soma joggyűi előljáró megállapítja, hogy dr. Róth tagja volt annak az előjáróságnak, mely a fuziót keresztül akarta vinni. Amikor ez nem sikerült, engedni kezdett követeléseiből Pesttel szemben és a végén létrejött egy felemás megállapodás, mely lehetetlen helyzetbe hozta Kőbányát, de

lés nagy felháborodása közepette adta elő válaszképpen dr. Sándor László felszólalására, hogy

dr. Sándor László, aki a fúziós párt bukott elnökjelöltje volt és aki az ismert fúziós röpiratot aláírta, annak idején, amikor ő — László Gyula — előjáróságának megalakításáról tárgyalt, kijelentette: kész belépni az előjáróságba, de azzal a feltétellel, ha a Pesttel kötött gazdasági együttműködési szerződést azonnal felmondja.

Dr. Sándor válaszában kijelentette, hogy

László Gyula elnököt most már ő is bizalmáról biztosítja.

László Gyula elnök arra kérte végül azt a néhány képviselőtestületi tagot, akik a pesti fuzió mellett vannak, várjanak májusig és engedjék a vezetőséget nyugodtan dolgozni addig, amikor az autonómia visszaállítását szolgáló költségetektől be fogják terjeszteni: lesz akkor módjuk újból provokálni a közgyűlés döntését.

פסח של Husvéti áru az ismert kiváló minőségben, az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő
Schreiber Simon ur
gyakorolja.

A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorúbb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigorú felügyelete. E szigorú rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti áru tehát a legvállalósabb emberek is a legteljesebb bizalommal fogyaszthatják.
FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest, 113. postafiók 5.

Telefon: *2-688-45.

A közgyűlés ezután a jogügyi elöljáró indítványához híven felhatalmazta az elöljáróságot, hogy a tizes bizottság jelentése alapján Pestnek a választ megadja és a további intézkedéseket legjobb belátása szerint tegye meg. A következőkben letárgyalta a közgyűlés a fegyelmi bizottság jelentését Gergely József, Kovács Gyula és Demény Hugó sajátmaguk ellen kért fegyelmi ügyében és a Frischmann Imre elöljáró ellen tett fegyelmi feljelentés dolgában, melynek folyamán a közgyűlés elöljáró indítványához híven felhatalmazta az elöljáróságot, hogy a tizes bizottság jelentése alapján Pestnek a választ megadja és a további intézkedéseket legjobb belátása szerint tegye meg. A következőkben letárgyalta a közgyűlés a fegyelmi bizottság jelentését Gergely József, Kovács Gyula és Demény Hugó sajátmaguk ellen kért fegyelmi ügyében és a Frischmann Imre elöljáró ellen tett fegyelmi feljelentés dolgában, melynek folyamán a közgyűlés elöljáró indítványához híven felhatalmazta az elöljáróságot, hogy a tizes bizottság jelentése alapján Pestnek a választ megadja és a további intézkedéseket legjobb belátása szerint tegye meg.

Gergely Józsefet, Kovács Gyulát és Demény Hugót a bizottság teljes mértékben igazolta, viszont Frischmann Imre elöljáró megbízását alaptalan vádaskodása folytán megsemmisítette.

A jelentést a közgyűlés dr. Róth Sándor, dr. Székely Soma és dr. Ehrnthal Aladár felszólalása után tudomásul vette. Az elnök indítványára a fegyelmi bizottság két megüresedett tagsági helyét töltötte meg be a közgyűlés, mely ezután az elnök és az elöljáróság éltetésével ért véget.

Itt említjük meg, hogy a közgyűlést követő hétfőn, január 4-én az adókvető bizottság tartott zárt ülést Sós Armin elnöklésével. Ezen az ülésen értesülésünk szerint

a bizottság kőbányai tagjai felelősségre vonták a pesti tagokat az elkövetett indiszkréción miatt és azért is, mert az indiszkréción felelősséget vállaltak a közgyűlésen ismertett nyilatkozatukat, mely szerint a kőbányai tagok lettek volna azok, akik az adóemeléseket javasolták.

Dr. Heller Béla bizottsági tag kijelentette, hogy a pesti hitközség iránti hűségéből és Eppler Sándor főtitkár felkérésére adta ki a nyilatkozatot...

Válasz a három kőbányai fúziósra

Hittestvérünk!

A kőbányai és pesti Hitközség kapcsolata tárgyában „tájékoztató” nyomtatványt küldtek Neked, mely nyomtatvány tartalmával és hangjával a kőbányai izr. Hitközség történetében ismeretlen és példátlan módon támadja meg a Hitközség megsemmisítő többsége bizalmából megválasztott alkotmányos kormányzatát, annak mai vezetőségét.

A „tájékoztató” nyomtatvány rálepett arra az útra, amelyen a budai hitközség békéjét is feladni kívánó hasonló röpiratok haladnak. A budai hitközség megmutatta, hogy ezen nem ismeretlen forrásból táplálkozó hadjárattal szemben mi a teendője.

Kőbányai Hittestvérünk, teljesítsd Te is kötelességedet!

Ez a nyomtatvány azt állítja, hogy az adókat célzatosan felemelték, csak azért, hogy a pesti Hitközség szerepét ellenszenvenessé tegyék. Ez a nyomtatvány azt állítja, hogy a Kőbányai Hitközség jelenlegi vezetősége előidézte oly lépkört, mely a pesti Hitközségtől élvezett támogatást veszélyezteti.

Nos hát okuljatok és olvassátok, hogy a derék régi vezetőség miként boldogította a kőbányai Hitközséget:

Negyedmillió pengőt kapott tiz esztendő alatt ez a hitközség az „együttműködés” előtt a pesti Hitközségtől. Ezt a pénzt a Hitközség nem kegyeletből adta. A kőbányai Hitközség maceszgyára, mely veszedelmes konkurrens kezdett lenni, kényelmetlen lett a pesti Hitközségnek és mint üzletfél meg akart szabadulni a konkurrenciától, hogy a veszélyeztetett piacokat végérvényesen magának megszerezze.

Tudjátok-e, hogy a hatalmas maceszmegváltási összeget ki használta fel? Az a vezetőség, melynek végig tagja volt a nyomtatvány aláíró két derék Hittestvér! Az a rezsim, amely választmányi határozat ellenére nem tartalékolt semmit, hanem felújította a hitközség szervezetét és a felújított szervezet előidézője lett a Hitközség anyagi összeomlásának.

Itt felélni kell, ami alól nem le-

het kibújni azzal, ha alkotmányos szerveket háttámadnak. Mért nem tartalékolták a bevétel egy részét, ahogy ezt kötelességük lett volna tenni és a racionális gazdálkodással megóvták volna a mai szerencsétlen helyzetétől mintek.

Miért állítottak fel a teljesen felesleges és céltalan iskolát a Hitközség zsebére, amikor már előre tudhatták, hogy ezt a terhet a Hitközség nem bírja ki? Mért engedték, hogy a Hitközség megtevesztés áldozata legyen, amikor a „magániskola” átvételénél azt akarták elérni, hogy csak egy pár száz pengő támogatásról van szó.

Száz éve áll a kőbányai Hitközség, derék vallásos generáció nőtt fel iskola nélkül és ma amikor van iskolánk, kong a templomunk elnéptelenednek a padosorok, a hitélet fájdalmas letargiába került. Erről beszéljenek a derék hittestvéreink!

A régi rezsim feleljen hát, hogy mért nem dolgozott ki oly pénzügyi tervet, amely a Hitközség önállóságát megmenthette volna?

Vagy talán ezen derék hittestvéreinknek egyáltalán nem fekszik a szívén hitközségünk önállósága? Nos hát akkor valljanak nyíltan színt és mondják meg nyíltan: mért akarják, hogy a kőbányai hitközség a Sip utca gyarmata legyen, mért akarják, hogy autonóm szabadságunkat még a hitélet terén is feladjuk?

Kispest, Újpest, a vidéki városok és községek hitközségeinek száza és ezrei élnek és dolgoznak. Hitközségek, melyeknek 30-40 adófizető tagja van, intézményeket tartanak fenn. Mért kell éppen Kőbányának gyámkodás alá kerülni, mért kell Kőbányának egy mögöndővidos adóhivatalt egyszerű számrubrikájává süllyedni, a maga, vagy ezer adófizető polgarával?

A derék hittestvérek a pesti Hitközség nagyszerű intézményeiről beszélnek, kórházról stb.-ről. Ti jól tudjátok, hogy a zsidó hitközség kórháza örömet ápolja jó pénzért a pomázi református kisközséget is, noha a pomázi református egyház-község semmiféle gazdasági közösségben nincs vele. Ingyen meg Téged sem ápol!

A pesti hitközség kórháza kétértelműen kitűnő hely orvospraxisok betöltésére, de hogy ehhez Neked, kőbányai hittestvér mi közöd van, az egyelőre rejtély.

A szerencsétlen gazdasági együttműködés alatt most másodszer történtek adókvetések.

Az első adókvetésnél és az adófelbebeszések tárgyalásánál is élő emberek voltak jelen, itt letagadni és elvitatni nem lehet semmit!

A kőbányai Hitközség delegáltjai akármit is beszéltek, az adókat kiméletlenül felemelték és ez a szellem maradt meg a felszólamlási bizottságnál is.

Hol voltak akkor a derék hittestvérek, amikor esetleg nem egyikük vagy másikuk adójáról, hanem a többi kőbányai hittestvér százaik adójáról volt szó? Mért nem tiltakoztak röpiratban a szerződés megsértése ellen? Mért nem voltak bizalmatlanok a jelenlegi vezetőség

ellen és mért tört ki ez a bizalmatlanság akkor, amikor önállóságunk és függetlenségünk gondolata diadalmasan nyomult előre?

De valótlán az, hogy a kőbányai adó kivétel tagok célzatosan emelték volna az adókat, való az, hogy nem tűrhetjük ölhető kézzel, hogy azok prédikáljanak a legtöbbit áldozatkészségről és a Hitközség anyagi fehetetlenségéről, hogy azok kívánjanak az iskola fenntartásával, más hittestvérünk megterhelésével áldozatokat, akik ezen áldozatkészségben esetleg hátulmaradtak és nem fogjuk tűrni, hogy agyonnyomorított kereskedők, iparosok és kisemberek hátrányára a nagy jövedelmek adózatlanul maradjanak.

Nos hát fellebbezzen az, akinek sérelme van! Kár őket biztatni! Mindent megvizsgálunk és nem fogunk tárgyi adatok nélkül dönteni!

A derék hittestvérek egyet-mást azonban nyomtatványukból kifejejtettek és ezért mi kérdezzük meg helyettük:

Nem fáj nekik az, hogy a pesti Hitközség irásbeli és szóbeli ígérete és kötelezettségvállalása ellenére templomunkat a kerület csúfjának hagyta?

Nem fáj a derék hittestvéreinknek, hogy a beigért intenzív hitoktatás helyett a kerület egyik végéből a másik végébe hozzák össze télviz idején az apró iskolás gyermekeket és egy-két hittanórába gyömöszölik bele az egész vallásoktatást, csak azért, hogy pár száz pengőt megtakarítsanak?

Nem fáj a derék hittestvéreinknek, hogy a költségvetésünk majdnem minden egyes tételéért könyörögnünk kell, közelharcot vívni mindazért, ami nekünk jog és szerződés szerint jár?

Nem fáj derék hittestvéreinknek, hogy a jog és igazság követelményeit hatalmi paranasszóval akarják elintézni és amikor a hitközség önkormányzatát areulesapás éri, nem él bennük az együttérzés és öntudat hogy megvédjék azt a követ és ott-hont, mely a kőbányai zsidók generációját nevelte fel?

Alkalmazottainkat ne féltsek, kenyéradójuk iránti hűség és hitükből fakadó megértés mellettünk lesz, ha időlegesen áldozatokat is kell hozni. Alkalmazottaink tisztában vannak azzal, hogy ezt az elvet nem csak hirdetni, de betartani is lehet.

Tudunk szerint a Kőbányai Hitközség Vezetősége a pesti Hitközséggel való együttműködést minden erejével foganatosítani kívánta, de a pesti hitközség jelenlegi vezetője ezt az együttműködést lehetetlenné tette.

Vezetőink megindultak a mi őseink útján, Kőbánya függetlensége jegyében, külön szimpátiát és ismeretlen célok nélkül, azzal az egyetlen elhatározással: dolgozni a hitért, munkálkodni a hitközségért békeben megértésben és szeretetben.

Veljünk voltál eddig, legyél hűséggel velünk továbbra is.
A Kőbányai Hitközség Autonomiájának Pártja.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

A palesztinai vizsgálobizottság

munkája még mindig folyik. A legutóbbi napok egyikén J. G. Dill tábornok, az angol expedíciós hadsereg főparancsnoka, az északi kerület kormánybiztosa, Edward Keith Roach és Roy Godfrey B. Spicer, a rendőrség főparancsnoka jelentek meg a bizottság előtt. Kihallgatta a bizottság Israel Rokach tel-avivi polgármestert is, akit városa anyagi ügyei felől kérdeztek meg. Ez alkalommal a bizottság egyes tagjai olyan támadó érvelést intéztek kérdéseiket, hogy a palesztinai zsidó lapok méltán emelik az elfogultság vádját az illető bizottsági-tagok ellen. Szó van arról, hogy megjelenik a bizottság előtt Wladimir Jabotinsky, az ujeionista szervezet vezetője is, akire nézve esetleg ebből a célból a palesztinai kormány fel fogja függeszteni az ellene korábban hozott beutazási tilalmat.

Az arabok vezérei

úgy látszik elhatározták, hogy hatályon kívüli helyezik a bizottság ellen hozott bojkott megállapodást. Erre mutat az, hogy Hassan Sidky Dajani ügyvéd, a Legfőbb Arab Bizottság egyik tagja, aki, mint az arab sztrájkmozgalom egyik megszervezője és vezére hosszabb időt töltött Sarafend koncentrációs táborában csütörtökön megjelent a bizottság előtt.

A legutóbbi terrortámadások

arra készítették Palesztina déli kerületének rendőrparancsnokságát, hogy a vasútállomások hivatalnokait felfegyverezze. Ezeknek a terroristatámadásoknak során 400 méter hosszúságban átvágták a Balfour-erdőt védő drótkerítést.

A kubai zsidó telepítés

propagálója, William Sirovich amerikai szenátor kijelentette egy sajtófogadás alkalmával, hogy Gru kubai elnök és Battista ezredes főparancsnok megértéssel fogadták a német zsidók letelepedésének tervét. Egyszerre arról lenne szó, hogy öt év alatt 25.000 bevándorlónak engednek meg a letelepedést és 50-100 millió dollárt fektetnének ipari- és gazdasági vállalatokba. Február folyamán egy amerikai bizottság fog Kubába utazni, hogy a klimatikus viszonyokat tanulmányozza.

A lengyel sechitatörvény

keresztülvitelében a legnagyobb rendszertelenség uralkodik. Bár a törvény már január 1. óta érvényben van, Lodzban a múlt héten egyáltalán nem történt vágatás. A törvény életbelépéséig Lodzban naponta 400 marhát és 1000 borjút vágtak le, most legfeljebb 20 marha kerül vágásra, ezzel szemben egyetlen borjút sem.

A zsidóellenes zavargások

Lengyelországban még mindig napirenden vannak. Hovatovább olyan megszokott jelenségévé válnak ezek a véres zavargások a zsidók életének, hogy a zsidó napilapok már alig emlékeznek meg róluk. Az elmúlt napokban Czymez városában került sor pogromszerű zavargásokra, melyek folyamán sok zsidó sebesült meg súlyosan, kik közül a 36 éves Selig Jellin a városi kórházban behalt súlyos sérüléseibe. Életveszélyes sérüléseket szenvedett az 56 éves Israel Baron is. A zsidó üzletek kivétel nélkül zárva vannak. A pogromhősök megtámadták a rendőrséget is, sőt még a rendőrfőnököt is molesztálták, mire a rendőrség harminc embert letartóztatott.

A délafrikai Board of Deputies

kiáltványt intézett Délafrika polgáraihoz abból az alkalomból, hogy a bevándorlási szabályzat újjáalakítása kapcsán éles propaganda kezdődött a zsidó bevándorlás teljes megtiltása érdekében. A kiáltvány helyesli, hogy a bevándorlók között szelektálni akarnak, de ez a szelekció csak vagyoni, kulturális és foglalkozási szempontból történhetik meg. Szó sem lehet vallási vagy faji megkülönböztetésről. A német zsidók sem jelentenek semmiféle veszedelmet, mert úgy szellemi nivó, mint megbízhatóság tekintetében a legmagasabb szintet jelentik, ezenfelül jelentékeny anyagi erővel jelennek meg új hazájukban, melynek gazdasági életét így erősítik.

— Kormánybiztos a varsói hitközség élén. A lengyel kormány kormánybiztost állított a varsói hitközség élére Maurici Meisel személyében. Jaroszewicz vajda már alá is írta a kinevezési okmányt. A kormánybiztost tisztagú tanácsadó szerv támogatja.

Buda békéjét az autonómia-párt döntő győzelme hozza meg

Irta: **Gesztes Ferenc**, a Budai Autonomia Párt elnöke

A „Budapesti Hitközségek Együttműködési Pártja” nekem is megküldötte január 8-iki értesítőjét s nyugodt lélekkel mondhatom, hogy a lap szokatlanul tárgyilagos részleteket tartalmaz. A legutóbbi közgyűlésen elhangzott beszédekét siputcai recept szerint tálalja az olvasó elé és egyik-másik szónokkal olyant is elmondta, amiről azok csak beszédük elhangzása után, a vita folyamán értesültek. De azért mégis van benne tárgyilagosság, mert a közgyűlési beszámoló végén bevallja, hogy Szántó Jenő beszéde után az Együttműködési Párt tagjai el távoztak az ülésről és nem vettek részt a szavazásban. Ez így is volt, de nem először s reméljük, nem utoljára, mert három esztendő óta igen sokszor vonultak ki a szavazás elől s ha bentmaradtak és szavaztak, mint például a látymányosi templom építésének elhatározásánál: akkor is kisebbségben maradtak s az elszenvedett kudarc után vonultak ki. A fő az, hogy elmondották beszédeiket és hogy azok nyomtatásban megjelentek; a fő az, hogy szóban és írásban békét hirdetnek, *tényleg azonban békétlenséget szítnak.*

Békét hirdetnek abban az értelemben, hogy a választási harcot szüntessük be és a választáson közsös listával induljunk, mert érzik bukásukat, jó előre tudják, hogy Buda intelligens zsidó lakossága szavazatainak orozslánrészét arra a Budai Autonomia Pártra adja le, mely közel három esztendeje titáni harcot folytat a Pesti Hitközség azon törekvése ellen, hogy ezt a régi, óriási fellendülés előtt álló hitközséget hatalmi szférájába beolvassza és az adók horribilis fel-emelésével itt olyan állapotokat teremtsen, melyek méltán kelthetnének elégedetlenséget mindazok ellen, akik évtizedek óta nagyszerű munkásságukkal, soha szünni nem akaró igyekezetükkel azon fáradoznak, hogy Budán a hitéletet fejlesszék, iskolákat és intézményeket teremtsenek, de úgy, hogy hitfeleink egy fillérrel se fizessenek több adót, mint amennyi e célok elérésére okvetlen szükséges. Még mindig ott tartanak, hogy pénzügyi szakértőik úton-útfélen hangoztatják, hogy a hitközségnek pénze és

alapjai nincsenek, még nem régen azt mondták, hogy költségvetése, zárszámadása deficitese, de *elhallgatják, hogy ugyanakkor, amidőn ők deficitről beszélnek, a budai hitközség látymányoson olyan templomot épített fel, mely párját ritkítja az országban és ennek a templomnak építési költségeire az a „szegény” hitközség egy év alatt 130.000 pengőt fizetett ki készpénzben és a hátralékos tartozást két évre felosztva oly könnyedén fizeti, hogy emiatt senkitől sem adó, sem más címen egyetlen fillér hozzájárulást sem kér.* Elhallgatják, hogy a „szegény” budai hitközség két év alatt több, mint 50.000 pengőt kölcsönzött a Chevrának, hogy annak kiváló vezetősége mentesítve legyen az anyagi gondok leküzdésével járó munkálatoktól s tevékenységét teljes egészében a Szentegylet hivatásának szentelhesse s meglévő intézményeit kifejlesztthesse.

Buda zsidó lakossága igen jól érzi magát ősi szervezetében, nem akar fuzionálni más hitközségekkel és főként nem akar adófizető vállalusa lenni annak a pesti hitközségnek, melynek mai vezetősége előtt más cél nem lebeg, minthogy először koldussá, azután körzeti kölecoló társasággá degradálja le azt a képviselőtestületet, mely összetételénél fogva a magyar zsidó társadalom legkiválóbbjait, a művészet, tudomány, kereskedelem, ipar, őstermelés legelső reprezentánsait egyesíti magában.

Nem akarunk a pesti rendszerből semmit sem átvenni: nekünk nem kellene kinevezett körzeti elnökök, mi a magunk demokratikus, nőkre és a legkisebb adófizetőkre is kiterjedő választójogával akarjuk előjáróinkat megválasztani, akik a mi bizalmunk ostentatív megnyilatkozása után foglalják el tisztségeiket, nem azért — mint ellenfeleink mondják, — hogy cillindert viseljenek és hiúságukat kielégítsék, hanem azért, hogy a köznek használjanak.

Mi a nőket is bevittük az alkotmány sáncaiba, hogy a képviselőtestületben igen gyakran szőnyegre terülő karitativ ügyekkel behatóan foglalkozhassanak és a budai zsidó asszonyoknak meg kell érteniök, hogy nekik a hitközségi ügyekbe csak addig van beleszólásuk, míg itt az ősi autonómia él és abban a pillanatban, amikor itt fuzió vagy gazdasági egyesülés volna, a rendszer őket is megfosztaná ebbseli joguktól.

Láttam a fuziók lapban Vészi Józsefné ömeltósága szövegét a budai zsidó asszonyokhoz. Felhívtam a hozzám legközelebb álló zsidó asszony — a feleségem figyelmét a cikkekre, aki alaposan átolvasta a szöveget s csak annyit mondott, hogy ő igen nagyra becsüli Ömeltóságának kiváló működését a zsidó karitativ ügyek körül, ő tudja, hogy igen előkelő gondolkodású, nagy képzettségű nagyszony, de a budai hitközségi politikát nem ismeri: a budai zsidó asszonyok éppen ez okból arra az Autonomia Pártra szavaznak, amely a nők érdekeit is a leghathatósabbban képviseli.

A fuziók lapból azt is megtudjuk, hogy a mi pártunk, az úgynevezett „Autonomia Párt” az, melyben a józan érdekek böles felismerése helyett a szenvedély és gyűlölködés kerekedett felül, míg ők természetesen a tekintélytisztelőnek és a békés meg egyezésnek gáncsnélküli lovagjai. Szép mondat, de nem őszinte és állításuk az igazsággal homlokegyenest ellenkezik, mert ez az úgynevezett „Autonomia Párt” soha nem akart egyebet, mint hogy Budát békében hagyják, hogy ősi szervezetét tiszteletben tartsák, hogy adófizetői a maguk vagyoni viszonyainak megfelelő módon járuljanak a közterhek viseléséhez, hogy itt hitélet legyen, intézmények létesüljenek és béke honoljon, hogy a képviselőtestületben az ellenzék ne gyűlölködő ellenség, hanem küzdő ellenfél legyen. Ennek ellenében a „HEP” (Hitközségek Együttműködési Pártja) a pesti hitközség mai vezetősége beolvastási törekvéseinek letéteményese, nem akar mást, mint hogy Buda ősi szervezetével együtt megsemmisüljön és 7000 budai adófizető zsidót a Pesti Hitközség vazzallusává tegyen, hogy — amint fentebb már említettem, de nem tudom eléggé hangoztatni — *óriási adóemeléssel elégedetlenséget és békétlenséget szítszon.*

Mi igenis az autonómia védelmére alakultunk, ők pedig a meg-

Síremlékek

a legolcsóbb árban
Löwy-nél Budán
II. Fő-u. 79. Tel: 1-515-81.
Fióküzlet és telep III. Bécsi-út.
Atroleybusz indulási állomásától 2 percnnyire.

lévő jogok megsemmisítésére, a rombolásra. Mi őszerintük nem vagyunk tekintélytisztelők, mert minden idegen beavatkozás ellen tiltakozunk, ha még oly magas helyről jön is. Nem akarok itt disszertációt tartani a közéleti előkelőségek és a tekintélyek meghatározásáról, de annyit leszögezhetek, hogy a *felekezeti életben tekintélyeknek csak azokat ismerem el, akik a vallás ügyeivel a legtöbbet foglalkoznak, azokhoz valóban értenek és minden idegen befolyástól és személyi, vagy anyagi érdektől mentesen, tiszta meggyőződésből és áhítatos lelkesedéssel kívánják a zsidóság boldogulását, az ősi hit fenntartását nemzedékről-nemzedékre.* A tekintélytisztelést a felekezeti ügyek terén nem úgy képzelem el, hogy azért, mert valaki a gazdasági életben kiváló pozíciót tölt be, a hitéletben is áhítatos bálványja legyen a valóságukhoz és tradíciókhoz ragaszkodó budai zsidóságnak.

Látom a tekintélytisztelést a választási agitáció körül, amikor az *Országos Iroda alelnöke áll elére annak a pártnak, mely a pesti hitközség megbízásából a budai hitközség autonómiájának megsemmisítésére törekszik, pedig neki tisztsgénél fogva pártokon felül kellene állnia.* Látom az agitációt, hogy *választási névjegyzékünket Pest, 500 példányban kinyomatta az üzleti és egyéb összeköttetésben álló tekintélyekkel feleinkhez leveleket intéztek a fuzióspárthoz való csatlakozás érdekében* s mikor mindez úgy szólván semmit sem használ, mert Buda intelligens zsidó lakossága átlát a szitán, akkor futnak fűhöz és fához, zsidóhoz és keresztényhez, budaihoz, pestihez, szegedihez és mindenkihez és mindenhová, hogy: *segítsetek elnyomni ezt a renitens társaságot, mely „nem tiszteli a tekintélyeket”.*

Láttam a „tekintélyeket”, amikor a budai választás elhalasztását kérték, mert félték a bukástól és látom most is, amikor szaladgálnak kicsinyhez és nagyhoz, hogy közvetítsenek a béke érdekében, már t. i. hogy közös listával induljunk, mert különben vége az egyetemes magyar zsidóságnak, ha ők csúfosan elbuknak.

Hát igen tisztelt tekintélytisztelők, mi *nem vagyunk hajlandók közös listával indulni és százalékos arányszámokról tárgyalni, mert mi el akarjuk dönteni a kérdést, hogy Buda autonóm maradjon-e, avagy Pest vazallusa legyen.* Mi

nem üzünk játékot hiveinkkel, mi becsületes meggyőződést képviselünk és feleinkkel szemben is becsületesek, megalkuvásnélküliek akarunk maradni. Mi már tárgyalunk a „tekintélytisztelőkkel” a budai chevra-választás előtt, amikor ők először azt kérték a Chevra Kadisa mai nagyerdemű és valóban tekintélyes elnökétől, hogy álljon egy olyan tábor élére, melyben egyetlen autonómista sem foglalhat helyet s akkor ő lesz az elnök és mikor Biró Géza ez az ajánlatot felháborodással visszautasította, akkor eljöttek hozzánk és azt kérték, hogy nekik 60 százalékos többséget biztosítsunk, mert a fuzió aláíráskor alapján őket ez az arányszám illeti meg. Mi nem sokat tárgyaltunk velük, hanem választattunk és mivel a Chevrába politikát bevinni nem akartunk, közülük igen sokat jelöltünk és a képviselőtestületbe be is választottunk, de

Jubilál egy 60 éves cég

Annak a hatalmas konstruktív munkának, melyet a magyar zsidóság a nemzet és a társadalom érdekében végez, egyik komoly tényezője a magyar export-kereskedelem. Most Kiskunhalason, a kunság közepén egy nagy magyar zsidó cég, a *Schneider Ignác* utódai ünnepli 60 éves jubileumát.

Kiskunhalas egész társadalma készül erre az ünnepségre, mert a *Schneiderék* ünnepéből Kiskunhalason részét kér mindenki, a kereskedelmi minisztertől a cég minden munkásáig mindenkinek csak elégtétele és öröme ez a 60 éves jubileum. A *Schneider-cég* baromfi- és gyümölcs-exportja az egész világon becsületet és nevet szerzett a magyar kereskedelemnek. Berlin, London, Róma gyümölcs piacain ismerik és méltatják *Schneiderék* ügyességét, találatekonyságát, mellyel a magyar gyümölcsnek és baromfinak újabb kiviteli lehetőséget szereztek. Kiskunhalas város nagy részének ők szerzik a megélhetést. De a város zsidósága különös örömmel ünnepli meg ezt a jubileumot, mert a *Schneider-cég* tagjai, akik felvirágoztatták Kiskunhalas és vidékét, valóságos apostolai a jótékonyságnak, támogatói az özvegyeknek és árváknak.

A cég boldogulásának titka a legszebb zsidó tulajdonság: a *családi összetartás*. A nagyszámú, szétágazó család minden tagja

ezek az urak — a bukás után lemondtak tiszttségükről és olyanok is akadnak köztük, akik azóta a Chevra 10 pengős tagdíját sem fizetik.

Nekünk tehát megvannak a tapasztalataink és bármily meghatározó lesz eszdeklő szövegünk, *mi nem tárgyalunk közös listáról és választási fogunk.*

Ez a választás meghozza Buda békéjét, mert nekünk budaiaknak meggyőződéses, gerinces és kiválóan intelligens választóközönségünk van, amely élénk érdeklődéssel figyeli pártunk heroikus küzdelmét az elnyomókkal szemben és amikor a választási urna elé lép *Buda közönsége, érzi, hogy szavazatát arra a Budai Autonómia Pártra kell leadnia, mely a békét hirdeti és minden terror és befolyás ellenére megmenti a budai zsidóság legféltettebb kincsét: a hitközség önrendelkezési jogát.*

megértéssel, a legszebb harmoniában dolgozik együtt a cég ma már hatalmas kereteiben. Amellett bármennyire előre jutottak is az anyagi boldogulás útján, nem váltak azzá a henyélő, kizsákmányoló kapitalistává, amilyennek a rosszindulat a zsidó tőkést szereti festeni. Ma is a család minden egyes tagja hajnaltól késő estig robotol, részt vesz tetteleg is a nagy közös munkában. Ha valaki idegen vetődik az állandóan munkától hangos telepre s ott lát egy-egy kendővel bekötött fejű, egyszerű ruhába öltözött nőt, amint a munkásokkal együtt szorgoskodik, munkájukat irányítja, nem hiú, hogy a cégtulajdonosok valamelyikének feleségét látja.

Jelenleg *Goldberg Sándor, Königsberg Károly, Bleier Mór* és *Schneider Márton* alkotják a cégtulajdonosok idősebb generációját, a nagyvezérkart feleségeikkel együtt, akik aktív részt vesznek férjeik munkájában. A békéscsabai telepen működik *Blum Lajos* és felesége, *Schneider Ilonka*, a kiskunhalasi központi telepen pedig *Schneider Lipót* is. *Königsberg Károly* és fiai: *Ignác* és *József* és *Goldberg Sándor* fia: *István* már szintén tevékenyen működnek szüleik mellett. Ők a jövő reményei és biztosítékai annak, hogy a *Schneider Ignác Utódai cég* eddigi üzleti és családi politikája belátható időn belül nem változik, ami a cég fennmaradásának és fejlődésének biztos záloga.

„A felekezet hajója“

Hittestvéreinkben a függetlenség, a bátor fellépés és az őszinte, nyílt szókimondás mintha kivészőben lenne. S ha akad egy bátor szavú hitközség, amely körlevélben hívja fel a testvérhitközségeket a destruálás ellen, akkor az Országos Iroda elnöke kijelenti, hogy az ilyen felhívások nem disztingválhatnak a szemben álló felek között: hogy a két fél közül melyik az, mely a békés kiegyenlítő a maga részéről becsületesen keresi. Az elnök úr ezzel az állásfoglalásával tulajdonképpen elítéli a béke megbontása címén azt a felet, akinek általánosan becsült személye és tekintélye védelmében a felhívás kibocsátatott. Nekünk, kik a körlevéllel azonosítjuk magunkat, erre csak az lehet a válaszuk, hogy a lemondott körzeti elnöknek, — mondjuk ki nyíltan a nevét: Zöld Mártonnak — társadalmi és felekezeti működése már békében nagyra becsült volt és személye általános tiszteletnek örvendett, amelyet tanúsíthatnak azok a hitközségi elnökök és rabbik, akiknek volt alkalmuk a különböző garnizonokban szolgált Zöld Márton megismerni és vele együtt működni. Tanúsíthatják, hogy Zöld Márton már akkor teljesített missziót hittestvérei érdekében, amikor a pesti hitközség vezetői, akik tudvalevően a Hősök Emléktemplomán a zsidó hősi halottak helyett saját neveiket örökítették meg, mint névtelenek foglaltak helyet a templom hátsó pad-soraiban.

A pesti hitközségre és sajtójára furcsa fényt vet, hogy nem tudott disztingválni, mikor a hitközség egy tőle függő viszonyban levő személyt állított szembe Zöld tábornokkal s erre a célra rendelkezésére bocsátotta sajtóját is. A hitközség ezzel ellenkező eredményt ért el. Felnyitotta az eddig különböző tömegek szemét s megindította azt a bomlási folyamatot, melyre az elnök úr is céloz, mikor azt írja: „A mai időkben csak átgondoltan, fegyelmezett és szervezeten szabad belső felekezeti életünkben bármilyen akciót indítanunk. Fegyelmet kell tehát kérnünk sorainkban, mert fegyelem nélkül a felekezet hajóját korunk viharzó tengerén kormányozni és békerévbe vezetni nem lehet”. Ugyanerre a hajóra hivatkozott az elnök úr a hitközségi választás előtt a hitközségi párt

külványában is, melyben rámutatott arra, hogy... „a mai időkben, mikor a zsidóság hajója a lét és nemlét viharzó hullámai között küzdök, minden dolgozni tudó és minden dolgozni akaró zsidó hittestvérünknek ott van a helye a fedélzeten, hogy a veszélyeztetett hajót egyesült erővel visszavezethessük a jogok egyenlőségének és a munka szabadságának boldogító révébe.”

A felekezet hajóján, akár a márciusi választáson leszavazottakat, akár a pesti hitközségi tagokat te-

kintjük, nagyon kevesen foglalnak helyet s innen van az, hogy az alig megterhelt hajót a vihar könnyen dobálja. Az elnök úr szorongó hangú felhívásában hiába hívja hittestvéreit immár rozoga, elavult hajójára. Előbb ki kellene nyitni a kajüt ablakait, hogy a friss, üde levegő kersztüljárja a dohos, állott levegőjű helyiségeket s távolítsa el maga mellől azokat, kik megakadályozzák a hajó révbe futását. A süllyedő hajóról rendszerint mindenki menekül s a kapitány marad legutoljára... (h. gy.)

Kudarcrea kudarc

— Beszélgetés —

(Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató. — 2. A fakóképzű állástalan tanár.)

— Sajnálom magukat, kedves Direktor úr, igazán és őszintén.

— Miért? Sose sajnáljon minket!

— Hát úgy gondolom, hogy az utolsó keserves három esztendő után, amikor a pesti hitközség minden attakja a budai hitközség autonómiaja ellen véres fejjel való visszavonulással járt, most nagyon fájdalmas csalódást jelenthetett az utolsó három közgyűlés: a budai, a kőbányai és a pesti, amelyeken a „majd megmutatom én”-féle vezéri mellőnézet végül is kénytelen volt szörnyen elhalkulni és vésztijszó fenyegetés helyett, mosolykeltő, szálnalmas önbiztatással csendesülni. Nem látják be még most sem, hogy módszerük megbukott és ezzel rohan az egész vezéri politika is a bukás örvénye felé?!

— Én nem látom olyan sötétnek a helyzetet. Nézze tanár úr, nem az a fontos, hogy Budán és Kőbányán, a közgyűlési teremben, ahol elvégre csak a képviselőtestület tagjai vannak együtt, akiket a pártszervezet szorít ilyen vagy olyan álláspontra, hogyan végződött a szavazás! Ez nem is lényeges! A lényeges az, hogy az a felvilágosító munka, amelyet az

ilyen alkalmakkor a pesti hitközség politikájának exponensei végeznek, hogyan alakítja át a tömegek meggyőződését, a felekezet közvéleményét. Ez pedig — majd meglátják — maguknak fog meglepetést és csalódást okozni.

— Én nem bánom, kedves direktor uram, ha Ön így próbálja önmagát megnyugtatni. Nem érzi, hogy az események illetően — a valóságnak semmiképpen sem megfelelő, de annál inkább erőszakolt — beállítás talán önámításba ejtheti magukat Budát és Kőbányát illetően, de viszont a pesti közgyűlésre alkalmazva — ha akarom — egyenesen maguk ellen fordítható. Mi is elmondhatnók, hogy nem az a fontos, hogyan végződött a szavazás, a lényeg az, milyen átalakítást végzett a közgyűlésen a jelen voltak meggyőződésében az ellenzéki felvilágosító munka?! A különbség csak az, hogy itt valóban volt átalakító munka! Az elnök pártjának tagjai közül sokan, nagyon sokan, még előljárók is, persze csak úgy, hogy ezt a pártfegyelmet megfigyelői észre ne vehessék, melegen gratuláltak az ellenzéki felszólalóknak és még a

NEUWIRTH TESTVÉREK

Órás és ékszerészek

Budapest, VI., Király-u 28. Tel.: 201-46.

Briliáns, arany és ezüst beváltás.

Saját műhely. Szombat és ünnepnap zárva.

Briliáns ékszerek,
ezüst dísz tárgyak,
gyertyatartók, men-
órák és tórafélsze-
relések nagy választékban

leghibebb hívek is konstatálták, hogy a pesti közgyűlés minden inkább volt, mint a vezéri politika diadala. Ami pedig Budát és Kőbányát illeti...

— Hát azt beismerem, hogy ott leszavaztak bennünket!

— No, látja, most én mondom azt, hogy nem a szavazás számszerűsége a fontos — pedig az is mellettünk szól —, hanem az, hogy a dolgok, az események mit jelentenek. Vegyük először Budát. Hát nem siralmas kudarc az, hogy három éven át folyton azt hangoztatták a fúziósok, hogy menjünk az ösválasztók elé, ők döntsék el, legyen-e fúzió vagy nem és amikor most végre az ösválasztók elé léphettek volna, akkor csúnyául megretíráltak a választás elől és a kormányhatóság megtévesztő informálásával kieszközölték a választások három hónapos elhalasztását. Most ez az idő is lejárt. És mi történt? Most.. most, hogy látják a tökéletes kudarc elmaradhatatlanságát, most „békét” ajánlanak. Ők, akik folyton azt hangoztatták, hogy övék a többség, most megelégednének már 40 százalékos minoritással is. Nyilván, mert tudják, hogy a választás még távolról sem hozhatja meg nekik ezt sem. A „béke” pedig, amelyet ők ajánlottak és ajánlanak nem más törbeesalásnál. Persze, hogy ők megelégedhetnének egy 40 százalékos, sőt még ennél alacsonyabb kisebbséggel is, ha a „megegyezés” az autonómián való alapos résütiéssel történhetné. Már pedig az ő javaslatok a közös adókievető bizottságokra, az adómegosztásra vonatkozóan, stb. nem egyebek, mint résütiések az autonómián. Nem bánják ők, akármilyen kis rés, tágítani azt már nem lesz nehéz! És az a beállítás, hogy ők a békeajánlatoknak Buda részéről való „visszautasítását” előadják, nem egyéb blöffölő félrevezetésnél. Mert mi is a helyzet? Pest el akarja venni Buda adójövedelmének egy részét, ezért megtámadta Buda autonómiáját. Buda ez ellen természetesen védekezik és harcol a támadó fél ellen. Pest most úgy értelmezi a békét, hogy Buda ne védekezzék, hanem engedje magát letörni. Ha ezt nem teszi, akkor — nyilvánvalóan békebontó. — Ahogy dr. László Áron és Székely Dezső magyarázták Buda magatartását, ab-

ból kitűnt, hogy Pest, amely csak el akar venni adókat Budától, még pedig vagy megegyezéssel, vagy a statutumok kikényszerítésével, áldottlelkű szelíd bárány, ellenben Buda, amely nem hagyja a magát, békétlen és rakoncátlan elem. Az ő elgondolásuk szerint nem az a békebontó, aki a más zsebébe nyúl, hogy aranyóráját kiemelje, hanem, aki ezt nem tűri szó nélkül és „a kinyújtott kézre” rácsap. Hiába próbálták a Fleissig- és a Bernstein-féle közvetítéseket is úgy feltüntetni, mint ha Buda makaességán hiúsultak volna meg, Gesztes Ferenc lendületes és meggyőződéssel átfűtött beszéde, valamint dr. Csobádi Samu nagyszabású és lenyűgöző logikájú eloquens okfejtése kimutatták, hogy az ú. n. békeszándék nem Budából, hanem Pestről hiányzott és hogy rögtön kész a béke, ha Pest abba hagyja attackját Buda jövedelmei és autonómiája ellen.

— Csak nem akarja azt állítani, tanár úr, hogy a pesti hitközség ellensége a budainak?

— Hát ahogy Szántó Jenő önmagának és pártjának a maga lírai signum laudis-át a mellére tűzte és kijelentette, hogy ők legalább úgy védik és szolgálják Buda érdekeit, mint az autonómisták, abból azt hihetné az ember, hogy ők valóban „sohasem volnának hajlandók a budai hitközség kútjába egy kavicsot is dobni”, de ezzel szemben csak azt kell leszögeznünk, hogy a diadaléret vagy talán a nekóme bizonyos nemével jelentették többben is, hogy a statutumok, amelyeket az ő lelkes támogatásukkal alkotott meg a kongresszus, anyagi válságba fogja dönteni Budát. Hát ez az ő őszinte portréjuk! Ép úgy fest, mint ahogy Kőbányán ismerik.

— Tulajdonképpen mi is volt Kőbányán?

— Hát Kőbányával Pest már gazdasági közösségben élt és egyelőre még él máig is. A gazdasági együttműködést szerződés szabályozta. Már most csak az történt, hogy Pest egyszerűen nem tartotta be a szerződést. Ezt a kőbányai hitközség most a közgyűlésen meg is állapította és csak azért nem mondta ki már most a végleges elszakadást a szerződészegőtől, mert egy év múlva úgy is lejár a szerződés

és nem akarja hitközsége életét erre az egy esztendőre sem szakadatlan harcokká tenni. Pest persze most is régi módszerét alkalmazta. Egy hamis beállításoktól hemzsegő röpiratot küldetett szét néhány híve aláírásával a közgyűlés előtt pár órával, amire persze azonnal megkapták a választ. De a döntő feleletet a közgyűlés adta meg, amelyen a Stern-Eppler-párt 86:7 arányban maradt megsemmisítő kisebbségben az autonómistákkal szemben. A bukott párt itt nem volt olyan előrelátó, mint Budán. Ott sikerült elkerülnie a teljesen ilyen számarányban várható volt leszavaztatást egyszerűen azzal, hogy a szavazás előtt elhagyták a közgyűlést! Kőbányán nem voltak ilyen okosak! Most elkönnyvelhetik kudarcukat!

— Annál nagyobb volt a szavazási diadal a pesti közgyűlésen!

— Pyrrhusi győzelem volt az, kérem! Azt mondják, hogy az elnököt még sohasem látták ilyen idegesnek, önuralmátvesztettnek, kapkodónak, mint ezen a gyűlésen. Amire legjellemzőbb példa, hogy amikor látta, hogy hívei közül sokan el akarnak menni a szavazás előtt a közgyűlésről, kifakadt és az ajtónál álló altisztekekkel felíratta a távozók neveit. Ennyire csak még az egyébként igazán érdemes Fábián Béla esett ki a kontenanszából, aki az ő bolsevizmus elleni támadó beszédeben az antisemitáknak könnyen szájuk íze szerint ferdíthető szöveggel adott ziccerket. Én mondom magának, kedves direktor úr, kudarc volt ez a közgyűlés is, még pedig a javából! Csak azt nem tudom, mikor lesz már elég a Stern-Eppler rezsimnek ezekből a kudarcokból.

SPECTATOR

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

— Az új római főrabbi. Az elhunyt Sacerdoti római főrabbi örökebe David Prato volt alexandriai főrabbit választották meg jan. 1-én. Az új főrabbi már megérkezett Rómába és ünnepélyes beiktatása még ebben a hónapban megtörténik.

— Skandináv rabbikongresszus. Jan. 11-én és 12-én folyt le Koppenhágában a négy skandináv állam rabbijainak nagygyűlése. A napirenden a zsidó ifjúság nevelése, a sechita-kérdés és az antiszemitizmus elleni küzdelem szerepelt.

A Budai Autonomia Párt készen áll a harcra

Népes értekezletet tartott csütörtökön, január 14-én a Budai Hitközség Autonomia Pártja. Igen érdekes és jellemző tünetként állapítható meg a Párt jelenlévő vezetői, hogy ezen az értekezleten igen sok olyan budai választó jelent meg, különösen nagyszámban hölgyek, akik eddig távolartották magukat a választási küzdelemtől.

Gesztes Ferenc elnök nyitotta meg az értekezletet. Annak a reményének adott kifejezést, hogy

a választásokat most már a legközelebbi napokban, de legkésőbb a jövő hét folyamán ki lehet írni.

Beszámolt ezután az elmúlt három hónap eseményeiről és megemlítette azokat a közléseket, melyeket a hitközség közgyűlésén az ú. n. Együttműködési Párttal, illetőleg a pesti hitközséggel lefolyt tárgyalásokról, tett és ismét leszögezte, hogy

soha százalék-arány megállapításáról senkivel nem beszélt és közös listáról sem volt szó, mert ez a budai ösválasztók kijátszása lett volna,

tekintettel arra, hogy a fúzió hívei voltak azok, akik állandóan követelték, hogy az ösválasztók előtt döntsék el, kinek van igazuk: az autonómistáknak, vagy a fúziósoknak. A közös lista lehetősége egyébként adva van: lépjenek be a fúziósok az autonomia pártjába. (Közbeiktatások: Akkor sem! Nem hiszünk nekik!) Voltak tárgyalások adóügyben, melyek során Pest azt a prozozíciót tette, hogy szüntessék meg a külön adózást és létesítsenek egy szervet az adóügyek közös intézésére, mely ajánlattal kapcsolatban hajlandó volt Pest Buda eddigi adójövedelmét garantálni. Ezt azonban ép most vonták vissza. Attól a pesti fenyegetéstől, hogy az új statutum életbelépése után Buda nem fog megállhatni a saját lábán, nem ijed meg senki, mert a kormányhatalom, mely most már tisztában van a helyzettel, majd gondoskodni fog arról, hogy a statutumba semmi olyan intézkedés ne kerüljön bele, mely Buda fennállását veszélyezteti.

A békét most már csak az autonomia híveinek döntő győzelme hozhatja meg.

Dr. Csobádi Samu, a Budai Hitközség alelnöke arra mutatott rá, hogy

itt nem két párt áll szemben.

Amik Buda önállóságát védik, nem párttagok, hanem Buda választóinak összessége, míg azok,

akik Buda önállósága ellen támadtak, ha idegenek: ellenségek, ha budaiak: párttűtők.

A zsidóság hitközségeiben él és amik hitközségeit védte minden támadás ellen, az összvidóság fennállásáért is harcolt, aki tehát valamelyik hitközség autonómiáját támadja meg, megtámadja a zsidóság autonómiáját is.

A békét csak úgy lehet helyreállítani, ha a támadó felhagy a támadással,

de békét elérni olyan áron, hogy odaadjuk az ellenfélnek azt, amit háré árán nem tudott megszerezni, becstelenség. Arra kér mindenkit; ne üljön fel a csupán za-

vartkeltést célzó békeszólalomoknak. A kilátások a legjobbak, mert Buda közönségének túlnyomó része most már tisztán látja a helyzetet. Az utókor pedig meg fogja majd állapítani, hogy voltak még önzetlen harcosok, akik bátran és önzetlenül megvédték a zsidóság nagy erkölcsi javait.

Bicskei Jenő főtanácsos tiltakozott az ellen, hogy az Autonomia Párt tagjait bármilyen személyi érdek veztené. Mit tudnának adni Kriszthaber Adolf vagy Csobádi Samu híveiknek? Kéri a választókat, hogy lelkesedéssel járuljanak az urnák elé és szavazzanak Buda önállósága mellett.

Dr. Gosztonyi Ármin megállapította, hogy a választók érzelmeit az a közbeszóló fejezte ki, aki azt kiáltotta, hogy

a fúziósoknak még akkor sem hinnének, ha belépnének az autonomia pártjába.

Kelenföld-Lágymányos zárt sorokban fog leszavazni az autonomia mellett.

Brück Miksa szólalt fel még ezután, majd az értekezlet áttért szervezeti kérdések megbeszélésére, melyek folyamán a megjelentek nagy lelkesedéssel ajánlották fel szolgálataikat a szükséges propaganda-munka számára.

Fenntartják-e magukat a pesti hitközség intézményei?

Különös incidensek a zsidó korszakban.

Írta: Hámos Gyula.

A pesti izr. hitközség főérve a budai hitközséggel való egyesítése mellett az, hogy az utóbbi években Pestről igen sok nagyadózó költözött át Budára, akik ott fizetik adójukat — abból a jövedelemből, amelyet a pesti oldalon keresnek. Így idővel, szerintük az a helyzet állhat elő, hogy a jelentékenyebb zsidó intézményekkel rendelkező pesti hitközség adójövedelmének tekintélyes részét elvesztvén, intézményeinek fenntartása néhány év múlva nehézségekbe ütköznék.

Vizsgáljuk tárgyilagosan, hogyan áll ez a kérdés a valóságban. Vegyük elő a pesti izr. hitközség 1936 évre szóló költségvetésének indokolását. Szórol-szóra idézzük belőle: „Megelégedéssel utalhatunk a hitközség pénzügyei terén elért kielégítő eredményre, de tehetjük ezt annál inkább, mert az 1935 év immár a negyedik esztendő, hogy a hitközség — a már gondterhes időkben, — számadásait deficitmentesen zárhatja, hiszen az 1932 év mindössze 729 pengő deficittel zárult, az

1933 év 21,000 pengős deficitje leírható volt, az 1934 évi zárszámadásban pedig mindössze 5,000 pengős deficit mutatkozott, most pedig e három esztendő deficitmentessége után az 1935 évről is jelenthetjük, hogy az deficitmentesen fog zárulni.” A pesti hitközségnek tehát az elmúlt depressziós években sikerült a hitközség hajóját a deficités örvényből kivezetni. Ugy látjuk, hogy a nagyjövedelmű s így nagyadózó hittestvérek Budára való özönlése már kulminált s a jövőben, már csak eszökkenő tendenciáról lehet szó, megállapíthatjuk, hogy a pesti hitközséget ezen a téren meglepetés nem érheti. A hitközség adóbevételei rögzítettnek tekinthetők s a Budára való költözökös címén nem kell tartania számottevő adócsökkenéstől, mely pénzügyi egyensúlyát megingathatná.

De nézzük, hogyan áll a helyzet a pesti hitközség intézményeinél. Fenn tudják-e magukat saját erejükkel tartani, vagy olyan nagy teherrel a hitközség költségvetés-

ben? Tényleg elsoványodnak a Budára költözött adóalanyok elvesztése miatt? A pesti izr. hitközség kórházai, amint lapunk múlt számában kimutattuk, nyereséggel zárta le 1935 évi számadásait. Köztudomású, hogy a hitközség kórházai annyira zsúfoltak, hogy a betegeket csak előjegyzés és protekció útján lehet elhelyezni. *A hitközségnek ezen intézménye akkor sem fog elsoványodni, ha az összes pesti adózók Budára költöznek.* Az OTI és MABI gondoskodik, hogy a Zsidó Kórházban üres ágy ne legyen. Egyébként a hitközség kórházai — az ingatlanok, telek, berendezés, felszerelés, szmei értékkelés — olyan óriási tőkét képviselnek a hitközség vagyonátlagában, hogy azt szinte fel se tudjuk becsülni.

Itt említjük meg, hogy mult számunkba értelemzavaró sajtóhiba csúszott be. Ugyanis az 5 oldal 3-ik hasáb első bekezdésében az 1.472.408,67 pengő kórházi összkiadások összegéből élelmezés címén csupán (helyesen így irandó) 377.416,77 pengő van kiadásba helyezve... Ezzel a számadattal a kórház közismerten kifogásolható élelmezését akartuk indokolni, mikor így jelentéktelen összeg fordítatik 214.356 ápolási napra.

A kórházakról szóló részleges ismertetésünk kiegészítéseképpen meg kell említenünk, hogy kínos incidensek szempontjából az 1936 év erősen aktív volt. Mi csak a legutolsóról emlékezünk meg, amely ismét a sebészeti osztályon zajlott le benn a kórteremben, a frissen operált betegek legnagyobb rémületére és izgalma közepette. Reméljük, a vizsgálat folyamatban van és az eredményről a felekezeti sajtó útján a zsidó közvélemény tájékozódást fog szerezni, mert nem lehet közömbös: miként történhetett meg a sajnálatos incidens, melyről a fővárosban szeltében-hosszában beszélnek. Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy ugyanakkor rögtöni hatállyal elbocsátottak egy főápolónót. Előzőleg elbocsátottak egy ápolónót ugyancsak rögtöni hatállyal, egy fillér kielégítés nélkül. Úgy tudjuk, ezen utóbbi ügynek folytatása van — az ápolónó a bíróságnál keresi jussát.

Lapunk szelleme és nívója nem engedi meg, hogy részletesen írjunk ezekről a kínos incidensekről. Kivételosen csak azért említjük meg, hogy alkalmat adjunk a hitközségnek nagytakarításra. Nemcsak arra kell figyelemmel lenni, hogy minél nagyobb legyen a beteg számlája és minél kevesebbe kerüljön a kórháznak a beteg ellátása, hanem hogy az alkalmazottak erkölcsi nívója is megóvassék minden körülmények között.

Nem volna teljes a Zsidó Kórházról szóló referátum, ha nem tenénk szövé azt, hogy a *kórházi konyha vezetőjévé és felügyelőjévé egy nemzsidó vallású tisztviselőt nevezett ki a hitközség vezetősége, aki remélhetőleg eleget fog tenni a zsidó vallás követelményeinek megfelelő rituális követelményeknek.* Az említett tisztviselő mellett, aki 300 pengő havi fizetést kap a hit-

községtől, azóta már a fia is ott működik.

Az *alapítványi fiúárva*ház — hála az intézmény kiváló pártfogóinak, a 131 árva felnevelésénél az intézet működésében fennakadás nincs. Hála illeti az intézmény közismert pártfogóit, kiknek révén a fiúárva ház fenntartása nem okoz gondot a hitközségnek.

A *siketnémák* országos intézeténél az 1935 évi kezelési hiány 36.000 pengő volt. A gazdasági jelentés panaszkodik, hogy a jótékony bőkezűség mind ritkábban nyilvánul meg. A siketnémák intézete titkáranak (aki egyszemélyben a hitközség főtitkára is) figyelmét felhívjuk, szerezze meg mecenásnak a felekezeti közélet azon vezetőit, kik a Budával való együttműködés elharcosai és akik szóban és írásban megható buzgalommal működnek Pest-Buda egyesítése terén, de tudomásunk szerint tettekkel még nem bizonyították be, hogy a felekezeti intézmények támogatásában is aktív részt vesznek. A bankigazgatói urak, kik az unifikáció elharcosai, a Kelenföld-lágymányos körzeti templom építésének céljára elfelejtették

adományaitak beküldeni. Reméljük...

A *vakok tanintézeténél* sem jobb a gazdasági helyzet, mert 1935-ben a kezelési hiány 29.000 pengő volt. Míg 1934-ben *egyedül* a budai izr. hitközség támogatta adománnyal, 1935-ben már több adománytétel folyt be. A vakok intézeténél is fennáll fenti megjegyzésünk.

Felsorolhatnánk tucatnyi jóhangzású nevet az együttműködés vezérkarából, kiknek inkább *hangos* jótékonyágukat örömmel hallanánk a fenti anyagi nehézségekkel küzdő két intézménynél, amelyeknél fennálló hiányokat a pesti hitközség a pénzügyi ügyosztálynál mutatkozó 863.666,74 pengő feleslegből fedezi.

Ezekből a példákából is kétségbevonhatatlanul megállapíthatjuk, hogy intézményei fenntartása végett nincs szükség Buda bevételére, hiába hordozza körül az országban Pest a véres kardot. Az egyesítés érdekében feleslegesen elköltött óriási összegeket más célokra pl. felekezeti kulturális szükegletek kielégítésére jobban fel lehetett volna használni.

Uj orthodox Szeretetház

A Bpesti Orth. Chevra Kadisa Városmajor-uteai kisebb Szeretetházát 40 új lakó részére megnagyobbítva jan. 10-én adta át rendeltetésének. Az új emeletes épület Fejér Lajos kormányfőtanácsos és Grünwald Miksa építésztervei szerint a legmodernebb higiéniai követelményeknek megfelelően készült el. Tiszta, világos, szellős lakosztályok, központi fűtés és melegvíz ellátással felszerelve az egész épület, ragyogó csempékkel kirakva, fehérburtozatával várta a felavató ünnepélyre egybegyűlt vezetőséget. A Szeretetházban levő imahelyiségben mincha-ünnep vette kezdetét a felavató ünnep, amely a gyönyörű intézmény tulajdonképpeni megalapítójával, dr. Friedmann Izidor chevraelnökkel élén, teljes számban megjelent a Szentegylet előljárósága és választmánya, továbbá a rabbinátus tagjai, valamint óbudai Freudiger Ábrahám korm. főtanácsos hitközségi elnök vezetése mellett az orth. hitközség előljárósága, óbudai Freudiger Lipót korm. főtan. kórházi elnökkel élén az Orth. Kórház gondnoksága és az orth. hitközség kebelében működő összes jöletti egyesület vezetői. Az épület megtekintése után a szomszédos Orth. Kórház nagytermében százteritéken társasvacsorára gyűltek egybe a jelenváltak. Az első felköszöntőt dr. Friedmann Izidor, a chevra elnöke és a Szeretetház fa-

radhatatlan megalapítója mondta. Vázolta az intézmény keletkezését, fejlesztését és a munka közben felmerült akadályokat, amelyeket sikerült elhárítani. Boldognak érzi magát, hogy a Mindenható segítségével az előljáróság és választmány buzgó támogatásával átadhatja a pompás intézményt, mint a zsidó emberszeretet ékesen szóló tanuságát nemes rendeltetésének. üdvözlö a megjelent rabbinátust és a hitközség, valamint az egyesületek vezetőseit, Isten áldását kéri a megnagyobbított, immár 62 személyt befogadó intézményre, annak veztőségére és támogató barátaira. Frenetikus tapsval ünnepelték a jelenváltak dr. Friedmann Izidor elnököt. Utána Sussmann Viktor és Steif Jonathán rabbi, óbudai Freudiger Ábrahám hitk. elnök, Grosz József budai orth. rabbi, Schlesinger Adolf, a Chevra elnöke, Klein Márkusz, a Sász Chevra elnöke, Mayer Miksa chevraelőljáró és dr. Deutsch Adolf igazgató tartottak beszédeket, amelyekben hálaájukat fejezték ki dr. Friedmann Izidornak, aki mint a Szentegylet elnöke és az Orth. Kórház igazgatója emberfeletti önzetlen munkát fejt ki a humanus intézmények fejlesztése körül, amivel aranybetűkkel írta be nevét a budapesti orth. hitközség annaleiseibe. A zárómával befejezést nyert lélekemelő ünnepély, amely felett a „cheszed sel emesz” glóriája ragyogott.

HIREK

NAPTÁRO

Január 19, ke'd — Svát 7, — január 20, szerda — Svát 8, — január 21, csütörtök — Svát 9, — január 22, péntek — Svát 10. (szombat bejöv: 4.30.) — január 23 szombat — Svát 11 (hetiszakasz: Bősálách, haftóra: U' Dövajró i-ó, Birák Könyve 4 f. 4 v. — 5 f. 31 v. Siró szombatja, szombat kimen.: 5.15.) — január 24 vasárnap — Svát 12, — január 25, hétfő — Svát 13, — január 26, kedd — Svát 14 (Ujho'dszent. n. időpont) — január 27, szerda — Svát 15 (Fák ünnepe) — január 28, csütörtök — Svát 16. — január 29, péntek — Svát 17 (szombat bejöv: 4.41.)

— **Nizza püspöke a fajgyűlölet ellen.** Nizza püspöke, Mgr. Paul Rémond egy nyilatkozatban, melynek közlésére a „L'Univers Israelite”-t felhatalmazta, kijelentette, hogy az antiszemitizmus elleni küzdelmet nem tekintí sem vallási kérdésnek, sem doktrínának, hanem egyszerűen az emberi humanitás természet-szerű következményének. Éppen ezért a német zsidóüldözéseket a legélesebben elítéli és helyteleníti, amint elítélné és helytelenítené akkor is, ha a szegény-letes túlkapásoknak nem németek, hanem franciák volnának az elkövetői.

— **A Pesti Izr. Hitközség közgyűlése.** A pesti izr. hitközség január 9-én tartotta évi rendes közgyűlését Stern Samu elnöklésével. Az elnök az elmúlt évről szóló jelentés után az 1937. évi költségvetést ismertette: 4.3 milliót irányoztak elő a budgetre. Nagy izgalmat váltott ki az elnöki jelentésnek az cionisták ellen irányuló kijelentése s a budai hitközséggel fennálló ellentétéért Budát tette felelőssé. Dr. Fábán Béla a bolsevizmus elleni erőlyes küzdelmet sürgette és a cionistákat okolta az utóbbi időben mutatkozó sajnálatos tünetekért. Dr. Ostern Lipót tiltakozott a beállítás ellen, a hazafiatlanság vádját visszautasította és utalt a világháború cionista hősi la'ottának példaadására. Kaszab Elemér, dr. Boda Ernő és Vitéz Aladár felszólalása után dr. Kahán Nisson minden oldalon feszült figyelemmel hallgatott beszédében bírálta a hitközség irányítását, azt — amivel foglalkozott és amivel foglalkoznia kellett volna. Visszautasította a cionisták elleni gyanúsításokat és viharos közbeszólások közben kérte számon az előjáráságtól, ami: a megszavazott 20.000 pengőn túl újabb 150.000 pengő póthitel két „kezdő” kiadá „A” című. A választói megkeresztésére vonatkozó indítványát Jr. Klár Zoltán, majd dr. Vázsonyi János is meggyőző érvek-

kel tette magaéví. Dr. Burger Dénes, dr. Pető Ernő, dr. Ríchtman Mózes dr. Fried Frigyes és Kertész Imre felszólalása után ér: véget az öt óra hosszatt tartott, izgalmas összejövetelnek: bővelkedett közgyűlés.

— **Patai Rafael dr. előadása a rádióban.** Rendkívül érdekes, mindvégig lebilincselően színes előadást hallottunk a mult héten a rádióban: Patai Rafael dr., a kiváló fiatal tudós, Patai József dr. fia rajzolt előttünk plasztikus képet a mai Jeruzsálemről. Előadásában utalt arra, hogy minden nép, mely Jeruzsálemet meghódította, legelsősorban is templomot emelt saját hitvallása istenének a város fölötti sziklákön. Miért: erre nem ad választ a történelem, csak a legenda, a népek lelki rezdüléseinek ez a finom tükre mutatja a választ. A szikla a világ közepe, pont szemben vele van Isten trónusa, ezért teremtette Isten először a sziklát és azután köréje a világot. Plasztikusan írja le Patai dr. Jeruzsálem sokrétű életét, mely magába öleli az egész világ minden fáját, népét, nemzetét. A legérdekesebb a zsidó negyedik élete, ezek a negyedik adnak hajlékot a világ minden tájékról idevándorolt zsidóknak. Az öregek még a saját hazájuk nyelvét beszélik, a fiatalság anyanyelve már a héber. Jeruzsálem hivatalos, politikai jellegét a hatóságok épületei adják meg, a kulturálisat az egyetemek és iskolák. Az egyetemnek 100 hallgatója van, akiket, mintegy 100 tanerő tanít. Hatalmas könyvtára 400.000 kötetet tartalmaz. Előadása további részeiben Jeruzsálem környékét és a Holtengert rajzolta le a kitérő előadó.

— **A 70 éves Ruzs Jakab.** A gyönyösi Statusquo Izr. Hitközség vezető-sége nagy ünnepséggben részesített Ruzs Jakab hitközségi elnököt 70 éves születésnapja alkalmából. Január 2-án, szombaton a muszaf-istentisztelet alkalmával Fejgl L. H. főrabbi nagyhatású beszédében üdvözölte a jubilánst. Január 5-én az előjáróság és az egyetek elnökei testületileg felkeresték az elnököt, dr. Kurcz Jakab a hitközség, dr. Hajdú Béla az egyetek és a Menház, Hermann Miksa az orthodox hitközség nevében köszöntötték. Ruzs Jakab megható beszédében válaszolt és hálásan megköszönte azt a megnyilatkozó szeretetet és megbecsülést, mellyel őt hitköz-

sége és annak egyletei, valamint a testvér orthodox hitközség részesítették. Örül a lelke, mert látja, hogy évtizedes munkásságának legnagyobb jutalmát elnyerte azzal, hogy hitközsége békésen, harmónikusan működik. Ruzs Jakab már 40 éves közéleti működésre tekinthet vissza. Egész fiatalon, 32 éves korában a hitközség alelnökévé választották. E minőségében, szép lelki tulajdonságaival és békeszeretetével megnyerte az akkori vezetőség bizalmát és abban az időben lemondó elnök őt ajánlotta e díszes tisztség betöltésére. Mint elnök 26 év óta áll a hitközség élén, melyet lelkiismeretesen, zsidó szízzel vezet. Áldásos működése alatt a hitközségben a legnagyobb egyetértés és békeség uralkodott. Különös gondja volt a hitközség kebelében tartozó jótékony-sági egyesületek megszervezésére, hogy az elszegényedett zsidó testvéreink — e súlyos megpróbáltatások szomorú napjaiban — bánatos könnyeit felszárítsa. E nemes törekvése teljes mértékben sikerült.

— **Magyar-Mannheimer Gusztáv meghalt.** A magyar képzőművészetnek nagy halottja van: Magyar-Mannheimer Gusztáv, a külföldön is elismert kiváló festőművész szombaton délelőtt váratlanul elhunyt 77 éves korában. Budapesten született, eleinte litografiával, később fényképészettel foglalkozott, 19 éves korában Münchenben, majd Bécsben végezte festői tanulmányait. A nyolcvanas években jött haza és azóta hosszú sorát alkotta meg maradandó értékű műveinek. Vallásához ragaszkodó zsidó volt, gyakran meghílették a Biblia alakjai is. „Rebeka a kútnál” egyik legrértékesebb festménye. Tájékepei a festőművészet igazi remekei. Mélységes részvét mellett temették.

— **Negyvenéves a kispesti chevra.** A kispesti chevra kadisa vasárnap ünnepelte fennállásának negyvenedik évét, amely alkalommal leleplezték Fischhof Henrik elnök és néhai alapítója, Herskovits Samu arcképét. Haas Ignác, a chevra alelnöke, Breisach Miksa hitk. elnök és dr. Bande Zoltán főrabbi emelkedett szellemű szavakkal méltatták az ünnep jelentőségét.

— **Palesztina a párizsi vilákiállítás.** A napokban helyezték el a párizsi vilákiállítás területén Palesztina pavilonjának alapkövét. A Palesztina-kormány a hivatalos részvétel ellen döntött, így a pavillon a „La nouvelle Palestine” nevet kapja. Felépítésének költségeit — melyek csaknem egymillió frankra rúgnak — túlnyomó részben a francia kormány vállalta. A pavillon 900 négyzetméter területet foglal el.

Ujnonnan iratott

nagy Tóra eladó.

Cím: a kiadóhivatalban.

— **A mágocsi zsidóság elbúcsúzott halott papjától.** Felekezetiunk és a zsidó vallási irodalmat selyos veszte ség érte Lebovics József mágocsi fő- rabbi pénteken reggel néhány napi szen- vedés után 75 éves korában elhunyt Budapesten, ahova gyermekeinek látó- gatására érkezett. 43 évig hirdette az igét, búvárkodott a zsidó multban. Most fejezte be „Zsidó hitéleti lexicon”-ját és sokáig szerkesztette a „Magyar Zsina- góga” című tudományos folyóiratot is. A kisenevi Bialik-per alkalmával vilá- gakiót kezdeményezett és 8000 másfele- kezeti egyházi férfiuval igazolta, hogy a zsidók ellen emelt vérvád alaptalan és hazug. Élénk részt vett a statusquo szövetség mozgalmaiban, elnöke, majd díszelnöke volt. Vasárnap délután te- tették megrendítő részvét mellett a rá- koskeresztúri zsidó temető papi dísz- sírhelyére, a nemrég elhunyt Rosenberg kasrusz-rabbi mellé. Mágocsi hitközség-ének ügyszólván minden családije el- zarándokolt temetésére. Ábrahámsohn Manó főkántor megrázó zsolttáráneke után dr. Hevesi Simon pesti vezető-fő- rabbi méltatta nagy tudományos és papi érdemeit. Dr. Groszmann Zsigmond az ORE, dr. Róth Sámuel a statusquo pap- ság gyászát tolmácsolta, majd dr. Fi- scher Benjámin, dr. Farkas József, Mer- melstein Mór rabbik, Honig József má- gocsi elnök, Fuchs Andor sádsi elnök, Sonnenschein Samu mágocsi rabbihelyet- tes, Honig Albert bonyhádi elnök bú- csúztak tőle és dr. Hoffer Ármin szem- ináriumi tanár mondotta el a „kaddis dörabbimim”-ot.

— **A zsidó gimnáziumok igazgatóhe- lyettesei.** Dr. Fuchs D. Rafaelt a pesti zsidó fiúgimnázium és dr. Zsoldos Jen- nőt a zsidó leánygimnázium igazgató- helyettesévé nevezték ki.

— **Dr. Rácz Zoltán az új egri főrabbi.** Az egr statusqui izr. hitközség decem- ber 17-én tartott rabbiválasztó ösgyű- lése egyhangú közfelkiáltással dr. Rácz Zoltán enyngi főrabbit választotta f- rabbijává. Az új főrabbi már a napok- ban elfoglalja állását Egerben, ahol sze- retettel várja az egész hitközség. Mű- ködéskéhez telkes reményeket fűz az egri zsidóság, különösen az ifjúság vallásos nevelését illetően. Az enyngi hitköz- ség tagjaitól a január 1-i péntekesti is- tentisztelet keretében búcsúbeszédvel köszönt el a főrabbi, miután délelőlt a hitközség közgyűlésén Leipniker Gyula hitközségi elnök üdvözölte és búcsú- ztatta az előljáráóság nevében. A XI. köz- ségkerület nevében dr. Szegő Miklós alelnök üdvözölte a távozó főrabbit, aki a hitélet erősítése, a zsidó öntudat fej- lesztése és a felekezeti társadalmi össz- hang létrehozásán is sikerrel fáradozott.

— **A Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaság** igaz- gatósága január 15-én tartott ülésén dr. Liptay Lajos vezérigazgató előterjesz- tése alapján megállapította a takaré- péntár 1936-ik üzletévére vonatkozó mérlegét. Az elmúlt év üzleteredményei közül a legkifejezöbben a takarékpénz- tár betétállományának nagymérvű emel- kedése domborodik ki. Ez a betétemel- kedés a takarékkönyvekre és folyó- számlákra elhelyezett betéteknél az előző évi 78.2 millióval szemben több, mint 10 százalékos, vagyis 8.4 milliós nö- vekedéssel 86.6 millióra gyarapította a betétek összegét. A takarékpénztár által ily módon kezelt összes betétek összege 93.6 millió. Határozott és élénk bizo- nyítéka a takarékpénztár iránt a szé- kesfőváros mind szélesebb rétegeiben és egyre nagyobb mérvben megnyilvánuló bizalomnak a betéteknek ez a jelentős mérvű szaporodása. Jelentős fokozta a takarékpénztár az eddigi évek során is általánosan kitünőnek ismert mobilitását.

— **Halálozás.** Dec. 24-én rövid szen- vedés után a fővárosban elhunyt özv. Stern Adolfné, szül. Schneider Rozália, a régi zsidó családi hagyományok igaz őrzője, a tradicionális értelemben vett „éssz chájil” mintaképe. Elhunyta elő- kelő családot borított gyászba. Gyászol- ják gyermekei: Stern Henrik nagykeres- kedő, Sándorffy Lajos tisztviselő, Ko- vács Józsefné, Sajó Jenőné, Récsényi Zsigmondné. Kiterjedt rokonság kísé- rte utolsó útjára, köztük Stern József rt. igazgató.

Özv. Witz Ignácné jan. 8-án 70 éves korában elhunyt Budapesten. Dr. Virányi Lajos előkelő fővárosi ügyvéd neje és Vitéz Ferenc édesanyjukat gyászolják a megboldogultban.

— **Somlyó Zoltán halála.** A leghiva- tottabbak közül való vérbeli költő húnnya le fiatalon szemeit. Somlyó Zol- tán, a magyar lírai költészet általánosan elismert jelese 52 éves korában megh- alt. A zsidó szemvedés és történelem, valamint a Biblia is megihlette lelkét, néhány gyönyörű vallásos irányú versét a „Zsidó Élet” is közölte. Január 10-én temették nagy részvét mellett a rákos- keresztúri zsidó temetőben a Pesti Chevra Kadisa által adományozott dísz- sírhelyre. Dr. Hevesi Ferenc rabbi emel- kedett szellemű beszéde után Peterdi Andor a zsidó testületek, Halmi Bódog az IGE nevében búcsúzott tőle, végül Barát Endre szavalta el a sírnál „Kruspér-utca 7.” című szívbemarkoló versét.

— **A Pesti Izraelita Nőegylet** jan. 23-án, szombaton este rendezi a Vigadó összes termeiben este 10 órai kezdet- tel hagyományos Mimóza-bálgját. A bál,

amelynek előkészületei lázas tempóban folynak, előreláthatólag épp oly sikeres lesz, mint a többi nőegyleti bálók.

— **Dr. Wallenstein Zoltán előadása.** A pécsi Talmud Tóra Egylet december 27-én kezdte meg sorozatos kultúrelő- adásait, amelyeket dr. Wallenstein Zol- tán pécsi főrabbi „Amiről ma mindenki beszél” című szabadelőadásával nyitott meg. Az előadó lebilincselő egyéni köz- lésmódjával a hallgatóság elé varáz- szolta a mult nagyjait, azok eszmehir- detéseit, kéltitküzését, rámutatott a mult tévedéseire s ezek eddigi sajnálatos kö- vetkezményeire. A magas színvonalú, mélységes gondolatokkal alátámasztott előadás magával ragadta a hallgatósá- got, amely őszinte szívvel ünnepelte nagytehetségű főabbiját.

— **A zsidó leánygimnázium sikere.** A KISOK dec. havában rendezte Bu- dapest és Budapestvidéki kerületi leány- torna versenyét. A pesti hitközség leány- gimnáziuma két csapattal indult az I. és II. korosztály részére kiírt verse- nyen, ahol a leánygimnázium mindkét csapata első helyezést nyert. A csa- patnak mind a 24 tagja megkapta a KISOK víndorzsálóját.

— **A Budapesti V. ker. Izr. Nőegylet** hagyományosan nagyszerű bálja jan. 30-án lesz a Fővárosi Vigadó termei- ben. A bált, melynek jövedelmét az egyesület jótékony intézményei fenntartására fordítják, nagy érdeklődés előzi meg. Meghívók és jegyek igé- nyelhetők az egyesület irodájában, V., Sziget-utca 38. fsz. 3. és telefonon: 12-70-23.

— **A VAC bálja.** Január 9-én tar- totta a VAC fényesen sikerült bálját. Este 10 óra után orgonazúgás közben vonultak a Vigadó nagytermébe pálcás urak és vívők díszes sorfala között a bál védnökasszonyai és a VAC funk- cionáriusai. A rendkívüli erkölcsi és anyagi siker a VAC nemes, céljainak megvalósítását szolgálja.

— **A kőbányai izr. nőegylet** január 16-án este rendkívül sikerült jótékony- célú bált rendezett a kőbányai Kaszi- nóban. A bál nagy erkölcsi és anyagi sikerének érdeme a hitközség és a nő- egylet vezetőségén kívül Nagy Mihály- nét, a vígalmi bizottság fáradataatlan elnökasszonyát és társelnökét: Fischer Vilmosné etti, valamint az ifjúság agi- lis vezetőit: Klopfer Istvánt és Jánost, Klauber Istvánt, Sommer Lászlót.

— **A pesti V/b. ker. templomkörzet** ifjúsági csoportja január 11-én este ér- dekes előadást rendezett. Dr. Müller Vilmos kir. tanácsos „A gettótól a No- bel-díjig” címen tartott érdekesítő sza- bad előadást, majd Réti Zsófi szavalt nagy hatással.

Emlékek

Írta: **Feleki Sándor**

Már hosszabb ideje annak, hogy a „Zsidó Élet” nagyérdemű szerkesztője felkért engemet, hogy írjam meg visszaemlékezéseimet. Megvallom, sokáig haboztam. Nem mintha nem nyújtott volna arra bőséges anyagot egy hosszú élet, de most aggodalom fogott el, hogy a hiúság és a szerénytelenség vádját emelhetik majd ellenem. Hiszen ha az ember emlékeiről ír, a maga személyét nem kapcsolhatja ki s ez gyakran kínos érzés. Iparkodtam háttérbe szorítani, amennyire az lehetséges volt. Életem folyása alatt egyrészt oly sok, a zsidósággal összefüggő érdekes eseménynek voltam tanúja, másrészt a közélet. Irodalom és művészet oly sok jelesével érintkezhettem, hogy — szerénytelenség nélkül mondom — sajnálnám, ha ezek a feljegyzések feledésbe mennének. Sok eseményről, sok még élő jelesnek egy-egy cselekedetéről hallgatnom kell, itt nem részletezhető tekintetből. De, úgy vélem, így is talál majd az olvasó egy és más érdekességet.

Lovasberény

46 éve annak, hogy lovasberényi szülőházamat családom elhagyta, azt a kis házat, hol harminc éven át, atyám haláláig lakott családom s amelyhez oly sok szép és drága emlék fűz. Édesanyám akkor Pestre költözött fel. Akkor kaptam orvosi diplomát s fájó érzéssel búcsúztam a kis fejmegyei községtől, hol atyám haláláig, harminc éven át mint körorvos működött s hol oly nagy szeretetben és megértésben állott s hol a felekezetek egymással lépés, megható egyetértésben éltek. Családomról nem akarok itt bővebben írni, de idézek Neumann Sándornak negyed század előtt megjelent igen érdekes és értékes „A lovasberényi zsidó hitközség története” című művéből néhány sort.

„A mult század 70-es éveinek végén — írja Neumann — a lovasberényi zsidó hitközség részben tagjainak elszegényedése, részben a tagok nagy számának elköltözése miatt csak a legnagyobb erőfeszítések árán és csupán külső segítség mellett tudja iskolájának fenntartását biztosítani. Hervadhatlan érdemeket szerzett az iskola fenntartásának terén dr. Feleki Miksa orvos, aki mint az iskolaszékek két

évtizednél nagyobb időn át elnöke, nemesak az iskola szellemi irányításával s okszerű vezetésével, de fenntartásáért folytatott széleskörű agitációjával is örök halára kötelezte a községet. Ő, ki saját érdekében soha egy lépést sem tett, ki mint orvos a honoráriummal egyáltalán nem törődött és soha nem tett különbséget vagyonos és szegény beteg között, mindenütt latba vetette befolyását, csakhogy az iskola meg ne szűnjék. Befolyásának köszönhető, hogy gróf Cziráky János kir. tárnokmester s országbíró, a magyar felsőházi konzervatív párt nagynevű vezére, kinek zsidó létére uradalmi és házi orvosa volt, a „községnek 1878-ban iskolasegély iránt beadott kérvényének kedvező elintézése végett illetékes helyen közbevetette magát. Betegein kívül talán az iskolát szerette legjobban. Csupán a köteles kegyeletnek véllünk adózni, midőn életrajzát ismertetjük. Dr. Feleki Miksa született Vágújhelyen, 1830-ban, atyja ott rabbi volt és nagy tiszteletnek örvendett. Pesten végezte középiskolai és egyetemi tanulmányait s ugyanitt szerezte orvosi oklevelét. 1860-ban Lovasberényben körorvosná választatott, majd később az akkori főispán, a nagyszerű Szögyén Marich László őt Fehérmegye tiszteletbeli főorvosává nevezte ki. A hetvenes évek elején fellépett nagy kolerajárvány alkalmával oly buzgalmat fejtett ki, hogy őt gróf Szaápáry Gyula akkori belügyminiszter külön, meleg elismerő levéllel tüntette ki. Gróf Cziráky János országbíró különös bizalmát bírta s haláláig gyógykezelő orvosa volt. Dacára zsidó vallásának, a székesfehérvári káptalan őt pákozdi uradalmi orvosává választotta, ami akkor nagy feltűnést keltett. Élénk részt vett minden kulturális és jótékony mozgalomban s a nép minden rétegében nagy szeretetnek és népszerűségnek örvendett. Ezt fia, Feleki Sándor dr. „Az öreg doktor” című ismert versében meg is dalgolta. Ambar élete utolsó éveiben szívbj gyötörte, végső lehetéig a szenvedő emberek szolgálatában állott s mint katona a haremzön, úgy halt meg 1890 február 12-én, midőn éppen kocsira akart ülni, hogy egy szomszéd községbeli betegét látogassa meg, szívszélhűdés érte és meghalt. Február 13-án temették a

közönség nagy és fájdalmas részvete mellett s a különböző felekezetek templomharangjának bánatos kongása közben. Három fia közül a legidősebb, a „magyarfeleki” nemesi predikátummal kitüntetett dr. Feleky Hugó egyetemi m. tanár, a gróf Apponyi Polklinika főorvosa, kinek tudományos munkássága az ország határain is túl terjed; második fia, dr. Béla budapesti ügyvéd, székesfővárosi bizottsági tag, a pesti zsidó hitközség elnökhelyettese, kinek a hitközség és a székesfőváros körül vezető szerepe van. Harmadik fia, dr. Feleki Sándor, székesfővárosi tiszti orvos, író, a Petőfi Társaság rendes tagja kinek eddig hat verses kötete jelent meg.”

Dr. Schlésinger Sámuel halála

A magyar rabbikar egyik legkiemelkedőbb egyénisége, a magasztos hivatására termett és annak ősi hagyományait lelke egész hevével, meggyőződésével, puritán tisztaságban és egyszerűséggel követő nagy pap' dőlt ki a sorból. Fiatalon: 52 éves korában, amikor még annyit vártak tőle és egészen hirtelen rohanta meg a halál. Monorról került dr. Schlésinger Sámuel a debreceni statusquo ízr. hitközség főrabbi-székebe, amelyben másfél évtizedes működésével felvirágoztatta a zsidóság intézményeit és hitet, lelkesedést, valláshűséget oltott híveibe. A tudományos és hitéleti irodalom terén kifejtett tevékenysége is maradandó nyomokat hagyott. A „Zsidó Élet”-et, amelynek felekezeti és kulturális célkitűzéseivel kezdettől fogva közelállott, sűrűn kereste fel értékes, komoly írásaival. Az egész zsidóság alig pótolható vesztesége ennek a szerény, halkszavú, tudós papnak korai elhúnyta, de különösen debreceni hívei fognak fájdalommal gondolni elvesztésére még évtizedek múlva is. Temetése visszatükrözte azt a szeretetet és megbecsülést, mellyel mindenki, még felekezetén kívül is viseltetett tiszteletet parancsoló egyénisége iránt: végtisztességén megjelentek a debreceni katonai helyőrség, az egyházak, a megyei és városi hatóságok kiküldöttei is, akik néma meghatósággal osztottak a hívek gyászában. Meissl Sándor főkántor megragadó gyászéneke után dr. Bernstein Béla, a nagytudományú nyíregyházai főrabbi, a Statusquo Hitközségek Orsz. Szövetségének elnöke festette meg szívememelő érzéssel és klasszikus szépséggel a koporsó lakójának emberi és papi portréját. Mayer Jenő hitk. elnök köz-

vetlenül őszinte búcsúszavai és Tannenbaum Dávid főkantor gyászéneke után kivitték a koporsót a temetőbe, ahol dr. Groszmann Zsigmond pesti, dr. Pfeiffer Izák monori, dr. Róth Sámuel sátorlajújhelyi, dr. Jakab Jenő gyöngyösi, dr. Rác Zoltán egri főrabbi, dr. Vág Sándor zsidógimnáziumi igazgató, Kádár Tibor, dr. Groszmann Frigyes fővárosi ügyvéd, Fábán Ferenc hitk. főtitkár és dr. Heves Kornél szolnoki főrabbi mondtak Schlésinger Sámuelnek utolsó istenhozzádot.

A zsinagoga-építés fejlődése

Az Orsz. Magyar Zsidó Műzeum Egyesület Wertheimer Adolf elnöke mellett felolvasó ülést tartott, amelynek tárgya az európai zsinagogaépítés fejlődése volt. Az elnöki megnyitóban Wertheimer Adolf különösen kiemelte, hogy a művészeti kérdések taglalása az egyesület működési körébe tartozik és ezen célkitűzését szolgálják a felolvasó ülések. Dr. Naményi Ernő: „Célszerűség a zsinagogaépítésben” címen tartott előadást, rámutatva arra, hogy az ókori zsinagógában a gyülekező ház középpontjában elhelyezett emelvény volt a zsinagoga legkiemelkedőbb pontja, később, különösen a középkorban, a Jeruzsálem felé néző falon elhelyezett frigyszekrény is mind súlyosabb építészeti kiképzést nyert és később, amikor az ima és ének a szentírás-magyarozásával és olvasással szemben a zsidó liturgiában döntő szerephez jut, a frigyláda építészetileg mindinkább elnyomja a középen elhelyezett emelvényt, míg ez végül a modern zsinagógákban az ülőhelyek állandó elhelyezésével csökevényre válik, majd megszűnik, illetve egyesül a frigyszekrényvel. Georges Loukomski professzor, a Carszkoje Szelo volt öre, a zsinagogaépítés fejlődéséről a XI-XVIII században. Az európai zsinagogaépítés legrégebb példáit mutatta be, különösen a művészi szempontból legérdekesebb lengyelországi zsinagógákat és fatemplomokat. Az előbbieknél várszerű kiképzése, kocka formája és emelvényének a templom közepén való struktív elhelyezése adja meg jellegzetességét. A templom hatalmas menyzetét az a négy oszlop tartja, amelyek közé az írásolvasó emelvény szervesen be van építve. Ezek a templomok építészetileg azért is fontosak, mert a központi jelleg itt építészetileg úgy jut kifejezésre, mint ahogy

semminemű más templomnál nem szokásos. A lengyel faszinagógák, különösen tetőszerkezetük révén jelentenek egyedülálló érdekességet s belsejünkben a középponton elhelyezett emelvénynek hasonló szerves kiépítése folytán. Különösen érdekes előadónak az a felfogása, hogy azok az ázsiai elemek, amelyek a lengyel zsinagógákban felfedezhetők, a zsidó vallásra tért kazárok

Egy asszony, aki a szidrárt magyarázza...

Megemlékeztünk annak idején arról a hatalmas munkáról, melyet a Béth-Jákob iskolák a leányifjúság vallási nevelése terén kifejtésük és rámutattunk arra, hogy többek között ezekből az iskolákból kerülnek ki egyre nagyobb számmal a külföldön azok a nők, akik a Biblia beható tanulmányozását tűzték ki életfeladatukul.

Magyarországon is foglalkoznak a legutóbbi időben nők a Biblia beható tanulmányozásával és ezek sorában az egyik legkiválóbb *Breszlauer Ligeti Rózi*, aki így szerzett tudását értékesíti is: rendszeres szidramagyarzatokat tart és bevezeti asszonytársainak érdeklődő részét a Szentírás mélységeibe és szépségeibe.

Minden második héten szombaton délelőtt *Tenzler Emil* nének disztintívált ízléssel berendezett olaszfaisori lakásán jönnek össze a WIZO budai csoportjának tagjai, hogy meghallgassák a budai hitközség kiváló hittanárnőjének előadását, melyen a heti és a következő hét szidrájának tartalmát ismerteti.

Most is ott ülünk Tenzerné vendégszerető asztala körül. Velünk együtt a Wizo hölgyei és néhány érdeklődő vendégölgy. Valamennyi előtt *Fränkel* tanár közismert biblia-fordítása, a kitűnő előadónő előtt pedig a Biblián kívül Rasi biblia-magyarzata. Az előadónő felolvassa mondatonként a hetiszakaszt, azután az egyik hölgygel ellenőriztetni a Fränkel-féle fordítással. A két fordítás nem mindig azonos, aminthogy nem mindig azonos az előadónő szellemes magyarzata Rasi interpretálásával sem. Ilyenkor az előadónő rámutat a különbség okára és igazi elragadtatással és lelkesedéssel állítja a hallgatóság elé azt a mély bölcsességet, mely Rasi magyarzatában rejtőzik. Azonban az ő meglátásai is teljesen egyéniek, a magyarzat ismeret és a lehetőség szerint nem kritizál, bár sokszor kell utalni arra, hogy a magyarzatok tisztán egyéni meglátás dolgai és előfordulnak olyan ellentmondások egyes helyeken, melyeket csak téves leírás, illetőleg értelmezés okozhat. A magyarzat során azután nemcsak a szidra értelme, hanem sok más fogalom helyes értelmezése is világgá válik a hallgató előtt, aki sok gyakran előforduló héber szó eredetére nézve volt tévedésben, nem ismerte annak jelentőségét. Így magyarázta meg a kiváló elő-

útján jutottak Lengyelországba és az elpusztult zsinagógák helyébe épített újabb templomoknál, mint hagyományos elemek maradtak meg napjainkig. Az előadó fejtegetéseit saját rajzai, festményei és fényképfelvételei után készült 120 tetített képpel ilusztrálta. A nagyszámú érdeklődő közönség nagy tetszéssel fogadta a rendkívül érdekes bemutatást.

adónő a haftóra lényegének ismertetésénél azt, hogy a „haftóra” szónak semmi köze a törához. Láttuk Jákob áldásának értelmezése közben kiépülni a gyönyörű gondolatot, hogy Isten mindig a gyöngébbet támogatja, őt választja ki kedvezőül és így kedvence Izrael népe, mely szemben állva az egész világgal az ő támogatásával áll meg gyengíthetetlenül és elpusztíthatatlanul az évezredek viharai közepe.

A hallgatóság mély figyelemmel kísérte a magyarzatokat, melyek a maguk egyszerűségében és szellemességében rendkívül alkalmasak arra, hogy a leglaikusabb közönséget is megismertessék oly dolgokkal, melyek nemcsak előtte, de a nagy tömegek előtt is homályosak és akkor, amikor Ligeti Rózi asszony szidramagyarzatot tart, nagy és elévülhetetlen érdemeket szerez maga számára is, mert harcos csapatokat szervez hallgatóiból a zsidó szellem és tudomány terjesztésére.

— **Dr. Riegler Tibor előadása.** A pesti hitközség szabadegyetemi előadássorozata keretében csütörtök este dr. Riegler Tibor, a fővárosi zsidó ifjúság egyik vezére rendkívül értékes előadást tartott „Szociális gondolatok az ifjúság szervekedésével kapcsolatban” címmel. Nagy tudományos hozzájárulásra és tárgyának alapos elmeretére valló felkészültséggel ismertette a magyar zsidó ifjúság mai sorsdöntő helyzetét és fejtegette azokat a feladatokat, melyek a zsidóság vezetőire és magára az ifjúságra ez irányban hárulnak. Az előkelő, disztintívált hallgatóság feszült figyelemmel hallgatta az előadót, akit meleg elismerésben részesített.

— **Dr. Pálmai Lajos halála.** Az ellenforradalmi idők egyik érdekes alakja: dr. Pálmai Lajos fővárosi kir. közjegyző, az egykori aradi Károlyi-kormány volt igazságügyminisztere, majd a szegedi Ábrahám-kormány közlelmzési minisztere 71 éves korában elhunyt Budapesten. Csütörtökön délután teették a politikai és társadalmi, valamint a zsidó felekezeti élet számos kitűnőségének részvételével.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Új Palesztina- egyesület.

Stern Samu sehoggy sineg megelégedve a *Pro Palesztinával*, elhatározta tehát, hogy új egyesületet csinál a magyarországi zsidó ifjak kívándorlási törekvéseinek segítésére. Mint annyi minden cselekedetét, ezt sem tudjuk helyeselni. Elhamarkodottnak és az erők megosztására vezetőnek tartjuk. Mi annak idején, mikor a *Pro Palesztina* alakult, ép az utóbb említett okból ennek is ellene voltunk, annál inkább, mert az orthodoxia Palesztina-akciója szépen és erőteljesen fejlődött. De ellene voltunk azért is, mert nem helyeselhettük, hogy egy általános jellegű mozgalom pártkeretekbe szoríttassék. A *Pro Palesztina* azonban bevált és épúgy vannak cionista, mint nemcionista tagjai. Minthogy az orthodox Palesztina-akció is, a *Pro Palesztina* is kitűnően szolgálja a célt, nem értjük, miért kell most új Palesztina-akció? A vasárnapi alakuló közgyűlésen felolvastak egy Palesztinából érkezett üdvözlő táviratot is. Ezzel szemben úgy értesülünk, hogy a Magyar Cionista Szövetség alábbi táviratot kapta Jeruzsálemből: „Absolut unrepresentative Versammlung Olej Hungária Hitachduth — teilweise Halukkaleute — richtet Begrüssung Stern-Action. *Palcor*”. — Amiből megtudjuk: mi ért járt az Egyakarat nemrégiben a Szentföldön, ahol — úgy látszik — megszervezte a pesti Sip-utca kirendeltségét. Jól kezdődik...

Baracs Károly és a fuzió.

Néhaj Baracs Károly nővére egy nyomtatott körlevélben, melyet Buda minden zsidó asszonyának megküldött, tanúságot tesz arról, hogy bátyja, akinek felfogását a lehető legmegbízhatóbban ismerte, egyáltalán nem azért szerezte meg a budai nőknek a szavazati jogot, hogy azt pártharcokban használják fel, éppen a budai hitközség önállósága ellen és hogy Baracs Károly minden bizonnyal az első lett volna, aki a fuzió ellen sikra száll. Erre a nyilatkozatra az adott okot, hogy a HEP-Értesítőben a pesti zsidó nők egyik vezető személyisége Szózatot intéz a budai zsidó asz-

zonyokhoz, hogy éljenek a Baracs Károly adta szavazati jogokkal a Pesttel való egyesülés érdekében.

Mi úgy látjuk, hogy e „Szózat” kitűnő irónóje tévedett, mikor felfogásában Baracs Károly nevét felhasználta és hogy kettőjük közül Baracs Károly nővére volt az, aki a budai hitközség egykori nagy elnökének felfogását helyesen interpretálta.

Az elnöki rendelkezési alap.

A pesti hitközség közgyűlésének egyik szennációja volt, hogy az 1936-os elnöki rendelkezési alapot, amely 20,000 pengőre volt előírva, tullepték 150,000 pengővel. Mire fordíthatnak vajjon az a horribilis összeget? Meg is kérdezték, de a felelet az volt: „Ezt pedig nem fogom megmondani...”

Minek is kell ezt kérdezni? Csak arra kell gondolni, hogy a mult évre esett: 1) a budai hitközség autonómiaja ellen indított röpirat-harc és kortes-hadjárat, 2) a kancellária leibzurnáljának szanalása.

Kell itt még valamit kérdezni?!

Ki szegte meg adott szavát?

A kőbányai hitközségi közgyűlés alkalmával felvetették a kérdést, hogyan szívároghattak ki az adókövető bizottság működéséről egyes hírek és adatok, hiszen a közös bizottságnak mind a kőbányai, mind a pesti tagjai megfogadták és szavukat adták, hogy a legkisebb részlet is diszkrecióban fogják tartani? Ki követett el hát itt szöszegést?

— Senki! — szól a sip-utcai erkölcsi felfogást jól ismerő informátorunk. Mert az egyik bizottsági tagnál a kancellária legfőbb ura és parancsolója csak *hivatalosan* érdeklődött a részletek iránt. A hivatali főnök előtt pedig nem lehet titkolózni, különösen ha az a hivatali főnök a rettegett Egyakarat. Már pedig az Egyakarat senkinek sem

fogadta meg, hogy a más adott szavát nem fogja megszegni...

„Előkelő idegen”

A budai közgyűlésen Székely Dezső, a kiváló műépítész, petárdát robbantott. Ne tessék megjedni... nem történt semmi baj! Mindössze leleplezte a budai hitközség vezetőit, hogy nem kötöttek békét Pesttel, noha azt egy főpap is, meg közgazdasági életünk egyik kiválósága is közvetítette. Mikor aztán a budai autonomista párt elnöke a közgazdasági kiválóságot a kissé erőszakos békeközvetítéssel kapcsolatban „előkelő idegen”-nek nevezte, — szörnyű nagy volt a fuziók felháborodás. A HEP-Értesítő legújabb száma is úgy emlékezett meg erről, hogy előkelő idegennek „bélyegezte” meg.

Nem értjük a felháborodást. Hiszen maga a szóban forgó békeközvetítő úr jelentette ki, hogy *őt a zsidó ügy nem érdekli, eddig sem foglalkozott zsidó ügyekkel és ezután sem fog*. Tehát ő maga ismerete el, hogy neki „idegen” területre lépett. Az „előkelő” jelző ellen pedig csak nem lehet a fuziók oldalán sem kifogás?!

De nem értjük azt sem, miért szólt hát akkor mégis bele a budai hitközség választásába? Vagy talán ez nem zsidó ügy? Azt kell hinnünk hogy a fuziók oldalán tényleg nem az. Hisz majdnem csupa bankár foglalkozik a kérdéssel...

Amikor az elnök ideges.

A pesti hitközség közgyűléséről azt mesélik a jelenvoltak, hogy soha még olyan ideges, kapkodó elnöklést nem láttak, mint ott. Teljezen kijött az elnök a kontenánzából és az ellenzéki rohamok ellen az volt a legfőbb érve: „Majd én megmutatom!... Majd én megmutatom!”

De nem is csodáljuk, hogy elvesztette a nyugalmát. Noha cédu-lákat osztogattak szét, hogy senki a szavazás előtt ne távozzék, mégis alig hogy az elnöki beszéd elhangzott, felállott Vida Jenő és Goldberger Leó és a közgyűlésről elmentek. Mikor az elnök látta, hogy az ajtó körül élénkül a nyüzsgés, szigorúan megleckéztette a közgyűlést, mondván, hogy akit az a megiszteltetés ért, hogy a képviselőtestület tagja lehet, az tartsa kötelességének és maradjon ott a közgyűlésen végig. Az ajtókhöz pedig altiszteket állított és szinté kiabálva uta-

Pensione Ristorante

Tauber Abbazia

elsőrendű orth. koser
konyha, szobák minden
komforttal.

Teljes pensió 25 lirától.
Clearing fizetés.

sította őket, hogy a távozók nevét pedig fel kell jegyezni... Majd ő megmutatja!...

És ekkor — állítólag — azt tör-tént, hogy az előjárásának egy magasrangú tagja zsebébe nyúlt, elővett egy névjegyet, ráírta, hogy a jelenet hatása alatt kilép az előjárásból és a névjegyet „illetékes helyre” juttatta.

Igaz-e vajjon? Si non e vero...

Mitől vérzik az Egyakarat szíve?

A legutóbbi kőbányai hitközségi közgyűlést közvetlenül megelőzően egy röpirat jelent meg az ottani fu-ziós vezérek aláírásával. Szenczi-csicsvari leleplezéssel szolgált: elárulta, hogy Kőbányán többeknek felemelték a kultuszadját. De az emelést nem az Egyakarat csinálta! Nem ám! Oh nem! Sőt! Neki vérzik a szíve, hogy a kőbányai adóját a két hitközség közös adóketőbizottságának kőbá-nyai delegáltjai „nyakra-főre fel-emelt összegben vetették ki”. A pes-ti hitközség ezt „a legélesebben el-ítéli és vele minden közönséget meg-tagad”, Mert hát köztudomású, hogy az Egyakaratnak inkább vér-zik, sőt meghasad a szíve, semmint hogy adót emeljen, pláne — egy kő-bányai zsidónak!

Sereg nélküli vezérek.

A budai közgyűlésen a fuziós ve-zérek egymásután felszólaltak, job-bra-balra vagdalkoztak és azután — elvonultak. Be is jelentették, hogy a szavazás elől elmennek. Ugyis cse-lekedtek. A szavazásnál azután ki-tűnt, hogy miután a vezérek meg-léptek, a sereg *sincs sehol*. De egy fia se! Hiába, ez a Gesztes Ferencz nagyon érti a dolgát! Amikor a fu-ziós közkatonák a közgyűlési terem-be léptek, bizonyára mindegyiknek — Tarnkappet nyomott a fejébe.

A rosszul kioktatott zajongó.

A pesti hitközség mult vasárnapi közgyűlésén sok volt a hivatássze-rűen zajongó. Látszott, hogy az volt az utasításuk, hogy a cionista köz-beszólókat le kell hurrogni. Már most az történt, hogy amikor a kormány-párt emberei beszéltek és a cionisták közbeszóltak, a rendezői utasítás szerint a zajongók olyan lármát csaptak, hogy a kormány-párti szónokok el sem tudták mon-dani beszédeiket, de amikor a kor-mánypártiak szóltak közbe, akkor

őket ugyancsak a rendezői utasítás szerint nem hurrogták le. Így aztán a cionisták aránylag nyugodtan mondhatták el ellenzéki felszólalá-saikat.

Roham a „Zsidó Élet” ellen.

A sip-utcai vezérkar rohamot in-téztetett a „Zsidó Élet” ellen is, Mind a budai, mind a pesti közgyű-lésen. Amott Székely Dezső mű-építész, emitt Dr. Burger Dénes ügyvéd vállalta a kiosztott szerepet. A fuziós lapok szerint valami „mi-nősíthetetlen hangról”, meg megtá-madott „tekintélyekről” beszéltek. Hát ami a „tekintélyt” illeti, arról az a tisztellett véleményünk, hogy azt főlegesen is, lehetetlen is védeni, mert az igazi tekintélynek úgy sem árthat sem harag, sem gúny. Ha pedig a tekintély zomán-cán mégis repedések jelentkeznek, akkor alighanem a tekintély vagy a zománc hamisítatlan voltához fér-het kétség. Mert ahogy okos vagy jó vagy becsületes embernek nem lehet valakit egyszerűen megtenni vagy kinevezni vagy megválasztani, azonképpen tekintéllyé sem. Az zá *válik* az ember — *belső értéké-nél fogva*.

Ami pedig a „minősíthetetlen hangot” illeti, hát hiszen igaz: mi igazat irunk, hízkeledés nélkül és néha csipősen. És akinek kellemet-len igazságokat mondanak, attól nem kívánhatjuk még azt is, hogy ő minősítse az igazságnak megfele-lően a vádoló szavát.

Cionizmus és bolsevizmus.

Fábián Béláról mindenki tudja, hogy nála a bolsevizmusnak eskü-dfebb ellensége nincs. Az is tudják róla, hogy az elsők között volt, aki a bolsevista-veszedelem ellen bát-ran, sőt vakmerően kiállott. De nem értjük, miért kell azért mindenkit, akire haragszik, bolsevistának látni és titulálni.

Hogy a pesti hitközség közgyű-lésén — bizonyára akaratlanul — olyan színben tüntette fel a cionis-tákat, mintha közel állanának a bolsevizmushoz, ezzel talán jó szol-gálatot tett a magyar antiszemiti-zmusnak, anélkül, hogy különöseb-ben árthatott volna a cionistáknak, akik az ilyen indokolatlan vádakkal szemben nyugodtak lehetnek, még ha ez a vád zsidó részről éri is őket. Fábián szókimondását mindig ro-

konszenzvel kísérjük, de ezuttal tullótt az igazságon, szemben Vá-zsonyi János okos, férfias és az igazságot védő beszédével. Hiába: nehéz egy demokratának diktáto-rokkal egy tából cseszsznyézni!

A „Szombat” előleget adott—Stern Samunak.

„Millen idők, millen idők”?! — mondaná Herezeg Ferencz jubiláns könyvelője, ha meghallaná, hogy ez egyszer nem Stern Samu adott, ha-nem most kivételesen ő kapott — előleget. És „millen idők, millen idők”, még pedig — a „Szombat”-tól. Laptársunk ugyanis legutóbb a „Budapesti Hitközségek elnöke” ti-tulusát előlegezte neki — kamat-mentesen.

„Melltartót tessék.”

A *Legyező* legújabb hirdetései-vel valamikor érdekes és tanulságos adalékul fog szolgálni a magyar szolidaritás legújabb kulturtörténeté-hez. Ki fog tűnni, hogy a *Sulchan Aruch* alapján álló legnagyobb ma-gyar hitközség súlyos anyagi ál-do-zataival fenntartott „hivatalos” fe-lekezeti lap hirdetései között a mai zsidók már nem azt keresik, hol le-het talliszt, tefillint, mezuzót ésa-többi eféle divatjamult cikkeket vásárolni. Nem! A mai zsidót ezek már nem érdeklik! (Hiába is keres-né a hirdetésüket a *Legyezőben*!) A mai zsidót a *Legyező* „Asszo-nyoknak” c. rovata szerint ezek érdeklik: „*Amazon estélyi melltar-tó*” vagy a „*Karesuság titka*” avagy a „*Molett nők boltja*”... stb. Vagy nem?! Lehet egy vallásos zsidó asz-zonynak nagyobb gondja, mint „*A szemalatti ráncok végleges kikeze-lése*”, meg a „*hormon-pakkolások*”? Aki pedig ebben kételkedni merne, annak nem fog a *Legyező* ajánlani „*haskötőt minden alkalomra*”.

— A gyöngyösi Makai Emil Izr. Iji. Önképzőkör múlt évi december 12-én megtartott gazdag műsorú chanukkai estjén Boros Pál VIII. o. gimnáziumi tanuló a „Zsidóság és a szabadságkü-zdelmek” címen értékes felolvasást tar-tott és a hatalmas anyagot dióhéjban igen elmésen és szakszerűen dolgozta fel.

A Zsidó Élet

minden magyar zsidó lapja
Fizessen elő!

MENTSÜK MEG HITKÖZSÉGEINKET!

Irta: Dr. LINKSZ IZSÁK kőszegi főrabbi

5

Ez foglalta el őseik honát. „És szolgálta Izrael az Örökkévalót Józsuá minden napjaiban és a Vének minden napjaiban, akik sokáig éltek Józsuá után és akik tudták az Örökkévaló minden eselekedetét, amelyet mivel Izraellel.” (Józsuá 24, 31). Ugyanezen verset találjuk Birák 2. fejj. 7-ben, azonban ott hangsúlyozza: „akik látták az Ő nagy művét”. Szóval: a tudás saját tapasztalataikon a látásán alapult. Amiről a halandó maga meggyőződik, annak hatása maradandóbb. De azért előfordul, hogy másnak az elbeszélése — a hallás is — mélyen meghatja. Jetró először másoktól hallotta, mit tett a Mindenható Izraellel. Midőn a pusztában meglátogatta Mózeset és másodszor tőle hallotta, milyen esodák történtek Egyiptomban, a tengernél, a pusztában: ezen előadás szintén megváltoztatta vallásos nézeteit. De még Rácháb is, aki csak egyszerű utazóktól hallotta, hogy az ég Ura kiszáritotta a Nádás tengert és hogy a zsidók legyőzték Szichon és Og királyokat, így szólt a kémekhez: „Hallottuk és elolvadt szívünk, ... mert az Örökkévaló, a ti Istenetek, ő Isten az égben fent és a földön alant.” Ime, Isten csodatetteinek elbeszélése eloszlatja a tévhitet és a gondolkodó ember aláveti magát égi Birája szent akaratanak. Sőt az is előfordul, hogy csupán egy jámbor ember életmódjának megfigyelése kivetkőzteti a megfigyelőt egész valójából és ő, mint Rut, felkiált: „Néped az én népem, Istened az én Istenem!” Dániel könyve elmondja nekünk, hogy Dániel, Chananja, Misáel és Azarja állhatatossága, ragaszkodása Mózes törvényéhez, még ha ezért halált is kell elszenvedniök, a pogányokat megintatta hitökben. Ezen felsorolt példák tanítanak minket arra, hogy a szülőknek és a tanítóknak vallásos életmódja és a biblia történetének szívre ható elbeszélése, a Tóra törvényeinek alapos magyarázata, szóval gyakorlat és lelkesedés a jövőendő generáció helyes nevelésének eszközei. A szülők, akik avval dicsekednek gyermekeik és idegenek előtt, hogy ők mindent jól tudnak, ha nem is tartják meg, ezen tudásukkal nem tartják meg fiaikat.

leányaikat a zsidóságnak. A tanító is, akinek a legjobb módszere van, az egyes tantárgyakat megmagyarázni, a bibliai történetet szépen előadni, a héber textust lefordítani: szintén nem nyeri meg tanulóit őseink vallásának, ha vallásos életmódjával nem igazolja előttiük, hogy szent előtte minden, amit nekik megmagyarázott. Mert „akinek jó eselekedetei számosabbak böleségénél, annak bölesége megmarad, de kinek bölesége nagyobb eselekedeteinél, annak bölesége nem ver gyökeret” — tanítja Rabbi Chanina, Dósa fia. Ő azt is hirdeti: „Akinél a büntől való félelem előbbre való, mint a böleség, annak bölesége maradandó; akinél azonban a böleség előbbre való, mint a büntől való félelem, annak bölesége nem maradandó.” Szülők és Tanulók! Járjatok azért a legjobb példával elől az ifjúságnak! „Meg akarjuk tenni és megszívlelni a törvényeket”, mondták a Szinaj hegységénél elődeink, midőn Mózes a kinyilatkoztatás után felolvasta nekik azokat! „Na-azse v'nismu”, ez legyen egész életünkön át törekvésünk. „Végrehajtani”, akár értjük a parancsolat fontosságát, akár nem. Teljesíteni a parancsolat — ha ellenkezik is egész felfogásunkkal, amint azt Ábrahám tette. („Nathan der Weise” drámában olvassuk: Klosterbruder: Ich muss gehorchen, lieber Herr. Tempelherr: Und da gehorchst Ihr denn auch, ohne viel zu klügeln? Klosterbr.: Wär's sonst Gehorchen, I. H.? Tempel.: Dass doch die Einfalt immer Recht behält!) A jó példa fontosságáról Kölcsey ezt mondja: „Alig van ember, kinek kebelében a jó és szép magvai a természetből hintve ne lennének; aki oly szerenéses vala, mivel emberek közt születni, ki már gyermekéveiben azon magvakat maga körül teljes virágzásra fejtvé láthatja: mi könnyű annak önkeble mozdulatait és mások példáikat követve, magának az erkölcsiség legtisztább kívánatai felől való ismeretet szerezni.”

Ha meg akarjuk tehát ilyen romlott légkörben a jövőendő generációkat a zsidóságnak menteni, vissza kell térnünk a nekünk előírt zsidó

életmódhoz. Ha gyermekeink az iskolában a tíz parancsolatot csak tanulják, és azt tapasztalják, hogy szüleik nem teljesítik a 4. parancsolatot, miért teljesítsék ők az ötödiket, hetediket, nyolcadikat stb.? Hát szentebb-e az egyik, mint a másik? Be kell látnunk, hogy amint a test egy szervének betegsége megakadályozhatja az egész szervezet mozgásában, sőt halálát is okozhatja: úgy a parancsolatok közt sem szabad válogatnunk. Már Bölesein tanítják: „Amint az egyik parancs a másikat maga után vonja, úgy a bűnt csak más bűn követi”. Itt megállás nincsen. Vissza tehát a szombat szentességéhez, vissza a zsidóság minden parancsolatának lelkiismeretes végrehajtásához! „Diszítsuk fel először önmagunkat, aztán tudunk másokat is feldíszíteni.”

Sok dicséretre méltó példát látnunk e tekintetben tanítóknál. Több tanítót ismerek, akik vallásosabb községben kaptak állást. Belátták, hogy ott a héberben még a legtudatlanabb hitközségi tag is jártasabb, mint ők. Megbarátkoztak a szerény alkántorral, akivel együtt „tanultak”. Idővel szépen haladtak, hogy a misnákat, sőt a gemorót is megértették. Evvel és jámbor életmódjukkal a hitközség tiszteletét vívták ki maguknak. Láttam egy tanítót, kit szombaton délelőtt meglátogattam, amint feleségének és négy leányjának a hetiszakaszt alaposan megmagyarázta. Most az az elégtétele, hogy leányai jámbor zsidók feleségei. Megismerkedtem egy tanítóval, aki először végig olvasta a könyvet, amelyet a tanulók a könyvtárból kivettek: csak ha megfelelt, adta kezökbe. Egy vallásos tanító tényleg sok-sok érdemet szerezhet magának a zsidóság körül, és áldásos működése a legjobb figyelmeltetés, hogy „a zsidó iskola fennmaradása létérdeke az egyetemes zsidóságnak”. „Ti, akik testvéreiteket az Örökkévalóra emlékeztetitek, ne engedjétek magatoknak nyugalmat.” (Jes. 62. b.) Hirdessétek folyton az igazságot.

„Aki mindent megfontolnak, világitani fognak, mint az ég derűje; akik sokakat jobb útra terelnek” — azaz: a tanítók, nevelők, rabbik.

Ha ezen, e füzetben hangoztatott igazságok még nem ébresztették a jobbkat ennek belátására; hallgassák meg, mi áll a Talmudban (Bába Bathra 21 a.): „Ráv nevében azt hirdette R. Jehuda: Igazán, nagy hálával tartozunk azon férfiúnak, Rabbi Jehosua ben Gamlának, mert ha ő nem lett volna, elfelejtették volna Izraelben a Tórát. Kezdetben ugyanis, a régi időkben, ha volt valakinek atyja, ez tanította őt. Ők ugyanis szórul szóra vették Móz. V.11.19 versét: „Tanítsátok gyermekeiteket!” Ti magatok tanítsátok! Később tanítókat alkalmaztak Jeruzsálemben, mert Jes. 2, 3, v. hirdeti: „Cionból induljon ki a tan!” Akkor a szülők oda vitték fiaikat. Aki nek nem voltak szülei, nem tult. Ezután rendeletet hoztak, hogy minden kerületben legyen tanító. Azonban csak 16 vagy 17 éves korban kezdtek tanulni. Azért előfordult, ha a tanító valakire haragudott, a tanuló szemtelen volt és eltávozott. Akkor parancsolta R. Jehosua b. Gamala, hogy minden megyében, minden községben kell tanítókat alkalmazni és már 6 vagy 7 éves korban kell őket odavezetni.” Tehát a zsidó iskola — kétezeréves zsidó intézmény. Már a nagy gyülekezet férfiai kívánták a rabbiktól: „Sok tanulóat neveljete!” A „tanító” persze szintén rabbi vagy ahogy őt vallásos községekben még ma is hívják: rebbe. Maga a „rabbi” szó igazi értelme: nevelő, mester. (1. Écha. 2.22.)

És most még a 78. Zsoltárból akarok egy-néhány verset citálni. De előbb *egy szavát* kell megmagyaráznom: „keszel”. A „bizalom” a héberben tizféleképpen jelölhető meg. A legismertebb szó: bituchaun. A „keszel” szintén „bizalom”. Etimológiai jelentése azonban: balgaság. „Keszel” „kiszlu” (1. Zsolt. 85.9) és „kiszil” származnak e gyökből. A „keszel” a jámbornak azon feltétlen bizalma, midőn őt emiatt kortársai „balgának” tartják. Ábrahám 318 pásttorral akarta megverni Hamurabit és társait; őket, akik még az őriásokat is megölték. „De ha törvényein szerint jártok és parancsolataimat megőrzitek... üldöznek majd öten közületek — százat és százán közületek tizezret fognak üldözni.” Ábrahám legyőzte a 4 hatalmas királyt, mert Isten útjain járt és bízott benne. A makkabeusok harcrai: kevesen egy hatalmas sereg ellen, — szintén azért végződött győzelmükkel, mert „keszel” volt a bizalmuk, ők nem törődtek avval,

hogy *hellenista testvéreik* őket balgának tartották. Ilyen csodálatos események — ilyen keszel-bizalomra nevelnek minket. És erre tanít minket Ászaf is tanközlteményében: „Amiket hallottunk és megtudtunk és apánk elbeszéltek nekünk, ne titkoljuk el gyermekeinktől, a késő nemzedéknek elbeszélvén az Örökkévaló dicséreteit, hatalmasságát és csodatetteit, melyeket művelt. Hogy megtudja a késő nemzedék, a fiúk, kik születnek, keljenek fel és beszéljék el az ő gyermekeiknek, *hogy vessék Istenbe feltétlen bizalmukat „kiszlom”.* S ne legyenek mint az atyáik, konok és engedetlen nemzedék”. (78. Zsolt.)

Itt látjuk, mit követel szülőktől, tanítóktól egyaránt az ifjúság zsidó nevelése. Ezen itt lefektetett eszméktől áthatva, még a legkisebb hitközség tagjai is belátják, *hogy nem egy nagy örökséggel gondoskodhatnak utódaikról, hogy nem a sport teszi őket hatalmassá, hogy legyőzzék az életben a sok akadályt.* „Ha gyermekeid az Örökkévaló tanítványai lesznek, nagy lesz gyermekeid boldogsága.” (Jes. 54.) *Hozunk azért áldozatokat; legyenek megfelelő zsidó nevelőintézményeink, hogy „bonájich” „baunájich”: fiaid építőid, egy sebb, boldogabb jövő építői legyenek!*

IX. Mire kötelezi a zsidóság híveit?

(Jóre-dea 246. fejezet)

1. §. Izrael minden fiának Tórával kell foglalkoznia akár szegény, akár gazdag, egészséges vagy beteges, fiatal vagy öreg; még annak is, aki koldulni kénytelen. A család-anya, aki felesége és gyermekeiről gondoskodik, körülményeihez képest válasszon ki magának nappal, még éjjel is időt, hogy Tórát tanuljon, mert parancs: Elmélkedjél fölötte nappal és éjjel! (Kényszerítő körülmények közt teljesíti a parancsot akkor is, ha reggel és este a semát olvassa). Aki azonban nem tud tanulni, mert nem érti vagy nagyon el van foglalva, támogassa azokat, akik tanulnak. (Ez olybá vétetik, mintha ő tanulna. Sőt megbeszélheti barátjával, hogy az tanuljon, ő pedig gondoskodni fog róla. Akkor a jutalomban osztozkodnak. De nem adhat valakinek pénzt, hogy mondjon le eddigi tanulása jutalmának egy részéről.)

Ezen fejezet 26 §-ból áll. Ezek helyett inkább a tanítókról szóló 245 fejezetet közlöm hitrokonaimmal

fordításban. Felirata: *Minden embernek kötelessége, hogy tanítsa fiát és neveljen tanítványokat.*

1 §. Meg van parancsolva, hogy mindenki tanítsa fiát. Ha atyja nem tanítja, tanuljon maga. (Sok ember autodidakta.)

2 §. Ha neki magának kell tanulnia és van fia, akit tanítson, de nem képes kettőről gondoskodni: ha mind a kettőnek hasonló a felfogása, ő előbbre való, ha azonban fia értelmes és meggondolt, úgy hogy jobban tanul, mint ő, akkor fia előbbre való; de azért semmiesetre se hanyagolja el magát.

3 §. Ahogy fiát kell taníttatnia, úgy unokájával szemben is fennáll e kötelessége, mert írva van: Tudasd azt fiaiddal és ezek fiaival. És nemcsak az unokát kell tanítani, hanem Izrael minden bölse tanítsa a tanulókat, mert ezek is *fiainak* nevezetnek. Minden esetre első a fia, aztán unokája, aztán társának fia.

4 §. Kötelessége, hogy fia számára tanítót fogadjon, de nem társa fia számára. (Kötelezik, hogy tanítót fogadjon fia számára. Ha a szülő nincs a városban, úgy ha lehetséges, hozzák ezt tudomására, ha lehetetlen, a hatóság lefoglalja vagyonát és tanítót fogadnak fiának. (A szerző megjegyzése: Tehát életkérdés — a gyermek vallásos nevelése és a hatóság itt erőszakot is alkalmazhat. Az állam is teszi most).

5 §. Mikor kell már fiát taníttatnia? Mingyárt, ha beszélni tud, tanítja a versre: „Á Tóra, amelyre Mózes minket tanított, öröksége Jákob gyülekezetének”. Aztán a sema első versét. Aztán lassan-lassan míg hat vagy hét éves lesz; aztán vezesse a néptanítóhoz.

6 §. Ha a városban szokás, hogy a tanító fizetést huz, akkor felvesz egyet fizetésért, míg fia megtanulja az egész szentírást. De hogy misnát és talmudot is tanuljon, nem kell tanítót fogadnia. De ez csak arra vonatkozik, aki nyomorban él, mert különben taníttassa, hogy jártas legyen a misna, a gemóra, a törvények és az agadában. (Nemde még a mult században is minden atya ezt legszentebb kötelességének tartotta!)

Felcél szerkesztő és kiadó:
KECSKEMÉTI VILMOS